

VII.

A' veszély, melly különösen honunkat fenyegeti. — Honunk' teendői.

Földészeti helyzetünk' fenyegető volta. — Polgári 's nemzeti szétdaraboltságunk. — Különböző nemzetek' 's jelesen a' szlávok' követelései. — E' követelések' fontolása.

Teendők:

1. A' szlávok' méltányos követeléseinek teljesítése.
2. A' szlávoknak méltó bizodalomrai okadás.
3. A' magyar nemzetiségnek öregbitése 's terjesztése.
 - a. Értelmi miveltségnek jogszerzés és bírás czimjévé tétele. Nevelés. Népiskolák. Kisdudóvó intézetek, mint a' magyar nyelv' terjesztésének legjobb módja.
 - b. Alkotmányos és nemzeti érdekünkhez mentő többeknek csatlása. Városokról. Föld' népéről. Házi-adóról.
4. Mit kellene törvényhozásnak általában, 's mit a' legközelebbinek tenni?

5. Honosink 's főként köztünk magyarok közti egyesség.
6. A' magyar nemzetnek kormányáhozi csatlakozása.

Eléggé 's elég sok oldalról láttuk a' vészterhes felleget, melly egész Európa — némelly országai felett pedig még közelebb függ, kebléből sujtó és megsemmisítő villámokat szórni vagy elseprő 's pusztító özönt önteni minden pillanatban kész. — Már a' mondottakból kiviláglik, miszerint e' felleget egy ország felett sem függ kitörésre annyira készen, 's olly fenyegetőleg, mint honunkon.

Ezen aggasztó tünemény igényli legnagyobb figyelmünket. Ezt habár több szempontból láttuk is már, vizsgáljuk még egyszer; mert szembe kell a' bajjal 's veszéllyel tekinteni, ha férfiasan akarjuk magunkat az ellen védeni; vagy — ha lehet — azt magunktól eltávoztatni. Tisztán ismert veszély koránsem bir olly legázoló erővel, mint meglepő, nem ismert, vagy értéken alól becsült. Tisztán 's egészen — nagyítás nélkül ugyan, de minden szépitést 's öncsalást is gondosan kerülve — kell helyzetünket ismernünk. Tisztán kell — 's adjunk hálát az égnek, hogy ezt jórészt tehet-

jük — látnunk és tudnunk: mik nálunk a' veszély' anyagai 's elemei; minő azoknak súlyjok, és mi jelentőségök. Tisztán kell másfelől éreznünk 's ösmernünk saját erőnket — 's gyengeségünket. Ismernünk legsebezhetőbb és legkevesebbé védett vagy védhető oldalait helyzetünknek.

Minő baj sőt végromlás érheti az egész austriai birodalmat a' slavismus részéről: már monddók; 's azt, is hogy ezen birodalomnak egyes országai közül koránsem fenyeget egyet is azon veszély, sem annyira sem olly súlyos alakban, mint Magyarországot.

Ez, már mondott történeti eseményekből, 's polgári viszonyokból folyó természetes következése — honunk' szintugy földészeti mint társadalmi 's alkotmányi mostani helyzetének.

E' hont vérökkel szerzett eldődeink az országnak legvirulóbb részére — annak terére telepedtek. A' meghódított lakosokat az országot körülövedző hegyekre 's hegyek közé szorították. Hadi szellemöknek 's fegyveresen pásztorkodó hajdani jellemöknek, 's későbbi földmivelő irányuknak igen is kedvező volt ezen választás. Gazdasági tekintetben ez osztály hasznos; 's ki a' Duna' Tisza'

's Maros' termékeny 's dús tereit lakja, bizony-nyal a' legjobb rész' birtokában van.

Ellenben hadi szempontban rosszabb állás nem lehet. E' tekintetben honunk' helyzete épen olyan mint völgybe épült váré, melly felett a' körülte levő hegyek urkodnak (dominálnak), melyeknek löszerei azt bár mikor semmivé tehetik; — 's nem sokkal biztosítottabb, mint a' hólepte havasok' alyjában fekvő lak, melly a' hózuhanás' rémitő perczének mindig ki van téve. Hegyek' lakosainak a' teren lévőek nem igen lehetnek félelmesek; de azok hegyeik közül árkint pusztítva omolhatnak a' sikra; 's üldözés és viszontmegtámadás ellen hegyek biztosítják. Mind védő mind megtámadó hadi mozgásokra épen azon része valóban alkalmas honunknak, mellyel majd egészen szlávság 's résziben oláhság lakja.

Igy hegyektől, 's azokat lakó idegen 's ellenségé válható népektől lévén a teren tanyázó magyarság, Po'sonytól észak-nyugot- 's északon végig, a' már Erdélyben fekvő radnai szorosig körülzárnivalva — ha ezektől, mint önerejököni megtámadóktól soha sem is kellene félnie — de természetes frigyeseiül jelennek meg a' kívülről jöhető

bár mi orosz-szláv ellenségnek; mellyet azok — körülmények szerint — lehet, hogy nyílt karokkal fogadandnak. Alig van Po'sonytól Sz. Gothárd 's Lendva közti tájéig egy darabocska határ, mellyet nem szláv bír; de ezt is nem magyarhanem német szarmazatuak lakják. Innen kezdve egész dél- 's délkelet felől Palánkáig a' horvát- 's tót-szlávok, onnan pedig Erdély 's Magyarország közt csaknem végig, 's Erdély határain — egy darab szász- 's még más székely-lakta földet kivéve — mind oláhok karolják körül.

Ezen tájakra nézve más körülmény is létezik, melly minket illetőleg — de mondhatni, az egész monarchiára nézve — felette aggasztó. Ezen oldalról mind az fenyeget, mi túl, de annál még sokkal több 's nagyobb baj.

Ezen széleknek, már hajdan időben a' török ellen majd mindig fegyverben kellett lenniök. Később az austriai ház' uralkodása alatt, csakugyan törökelleni védül, e' határszél jól rendezett fenálló katonasággá alakított. Nagy hasznúnak 's nagy nyereségnek tartatott ezen intézet; melly által olly kézügyben lévő, olly jó, czéljának annyira megfelelő 's azonban olly olcsó nagy had-

sereg létesült— a' török' megtámadása ellen minden órában kész.

Annival nagyobb nyereségnek tekintették ezt; mert egy kővel két ütést vélték egyszerre tenni. Szükségesnek vélték ugyanis a' magyarok ellen mindig résen állani. Ezeknek szüntelen létezni állított nyugtalanságuk ellen magukat biztosítani akarták; 's így a' folyvást ellenségesnek tekintett magyarság ellen is biztosan használendő fegyveres erőt láttak azon határszéli seregekben. Ez volt oka, miért azok nemcsak soha sem magyarosítottak — habár magyar határszéli őrseregeknek nevezetnek is, sőt magyarok iránti idegenkedésök 's gyűlölségök is tápláltatott. A' Magyarhon iránti vonzalom — mellynek pedig ők is fiai — annyira nem ébresztetett — hogy ne mondjam elfojtatott — közöttük, minden polgári szellem úgy eltávolítatott tőlök, miszerint, ha sikerült volna velök feledtetni hogy szlávok, magukat németeknek tekintenék.

Ennek következtében az imint említett határszélek olly jól gyakorlott 's fegyverkezett hadsereg' birtokában vannak, melly a' magyart

gyűlölve — kész lehet szláv érdekekben 's irányban, az ellen használni fegyverét.

Mit Austria' kormánya fen említett czélzatú tettével a' magyar nemzet ellen vétkezett, terhesen lakolhatna érte; mert jelenben létezik e' határszéleken olly erő, mellynek számát — az egész fegyver fogható 's abban gyakorlott népeséget véve fel — közel lehet 150 ezerre tenni, — melly vitézségre, elszántságra, edzettségre 's gyakorlottságra nézve is, Európa' bár melly seregével mérkőzhetik; de a' mellyet minden más ellenség ellen a' legreménylhetőbb sikerrel lehet ugyan használni, csak orosz- és szlávok ellen nem.

Ellenben az oroszok egyfelől nemzeti 's nyelvi, más felől vallási 's részint mind kettőből eredő sympathiák' 's vonzódás' következtében, 's propagandájok' titkos működése által is — ezeket inkább frigyeseiknek, 's ügyök 's czélzatuk előmozdítóinak tekintik, mintsem ellenséges erőnek. Forradalmi szláv propaganda pedig ezen hadsereget — úgy szólván — magáénak tekinti; e' közt működik 's tervei' sikere' fő reményét ezekre alapítja.

E' szerint honunknak természetből erős véd-falakul adottaknak látszó határai, részint történeti események' véletlensége 's előre nem látott viszonybeli világtörténeti változások által, de részint eldödeinknek is rövidlátása 's az uralkodásnak megvétett számítása miatt olyanok, millyeknél szerencsétlenebbek 's nemzetünket fenyegetőbbek nem lehetnek.

Lássuk már, nemzeti 's polgári viszonyok által föltételezett 's alakított földészeti helyzetünk-ből jövő veszélydús állásunk mellett, — mikint áll társadalmi 's alkotmányos éltünk' viszonyainál fogva a' slavismusnak köztünk- 's ellenünki mozgalma; 's mikint és mivel fenyeget az minket.

Elmondám minő vétkes hanyagság, minő hibás politica tartotta fen 's táplálta e' hon' alapítása óta az országokat nyomható átkok' egyik legsúlyosbikát, a' nemzeti egység' hiányát. És hogy szükkeblúség mikint terhesítette ez átkot — a' nemzeti különbségből nem folyó még más elkülönözések' 's szétszaggató korlátok' 's divergen-tiák' létrehozatalával.

Jelenleg 4,600,000 magyar-lakta ho-

nunk*) mintegy 5,500,000 szláv (de a' mellyek közé a' görögök is be vannak számítva), 1,013,000 német és szász, 2,095,000 olah lakosokat szám-
lál; a' többi népesség örményekből, olaszokból, zsidókból, cigányokból 's más idegenekből állván.

Hat vallás létezik benne; mellyek nagyré-
szint egymással szembe 's ellenséges viszonyban állanak. Ezek nemcsak nézet- és érzetnél fogva osztják hitsorsosaikat mind annyi felekezetekre; hanem polgári választó falakká 's korlátokká is vannak téve — azon hibás 's fonák intézet' következtében: miszerint vallás, mi az ember' belső 's magány tulajdona, lelkismeret' szentsége — polgárilét' 's viszonyok' föltételeül tétetik; 's ez által az, mi ugy is az egység' áldásának annyira akadály, még keményebb választó fallá emeltetik.

Nemzetileg 's vallásilag így szétdarabolt- 's szétválasztottakat megint — az alkotmány sánczai-
ból egészen kizárt köznép, annak csak szélein

*) Magyarhon alatt mindig Magyar- és Erdélyország együtt van értve. Kinek keblében igaz magyar szív ver, ki hona' fenmaradását valóban ohajtja, 's ki a' hon' legfőbb szükség-
keit látni tudja is akarja is: hona' imádott nevének más ér-
telmet nem is adhat.

létező városi polgárság, 's az azokon belől lévő nemesség' osztályzata — választja szét. A' nemesség közül pedig a' magnásság Magyarhonban polgárilag kivált rendet alkot.

Tizenhat felé van így szegény honunk vágva 's szaggatva. Nincs kötszer, mi e' különböző 's nagyrészt ellenkező elemeket egyesítené. Az alkotmány csak egy töredékre nézve illy szer,— 's arra is milly nem egyenlőn hatva.

Csak egy van, miben a' magyaron kívül a' többiek, nemzeti, vallási, 's polgári helyzetök különbségei mellett, 's azoknak daczára csaknem mind megegyeznek 's egyesülnek. És ez: — oh fájdalom és keserv! — a' magyarok iránti idegenkedés 's nagyrészt gyűlölség. A' nemkiváltóságos osztály' nagy tömegének még egy más érzeti gyűlpontja van: t. i. a' nemesség' gyűlölése.

Igy az, mit institutióinknak hibás irányt vett alakulása' következtében, 's törvényeink' gyászos magyarázata szerint nemzetnek kell kizárólag neveznünk, 's mit ezek közül valóban magunkénak nevezhetünk, t. i. a' magyar nemesség, mi kicsiny töredék. 'S ezen parányi töredékecskére nézve, az előbb előszámlált szétágazó osztályza-

tokból, nem csak az idegen nemzetiségű kiváltságos és kiváltságtalan, hanem a' magyar kiváltságtalan osztály is ellenséges helyzetben áll.

E' szomorító kép nem matatja e okvetlen szükségét az elszagगतottság' 's divergentiák' okai' enyésztetésének, 's a' szétszagगतó korlátok' lehető mentől előbbi lerontásának.

Szétdaraboltságunk' fő tényezőjét — a' különböző nemzetiségeket tartván mindenek felett személyben — azokról rendre szólandok.

Honunkban létező német nemzeti elemeket, vagyis a' német népesség-okozta nemzeti osztályt csak negatív bajnak lehet tekinteni. Ez is nemzeti egységünk' egyik csorbáját teszi. De ezen nemzetiség, ha elválva 's külön áll is tőlünk; de nem áll ellenünk. Erről már előbb volt 's még lesz szó. — Már az oláh — mint már láttuk — más viszonyú. De a' szláv minden tekintetben legfenyegetőbb. Azért főkint erről.

A' mondottakból ezen nemzetnek európai törekvései kitetszenek. Láttuk irányukat 's céljaikat, 's láttuk e' mozgalmak' 's törekvések' hihető jövőjét a' különböző lehetségek' feltételezése szerint.

E' különböző lehetőségek tétélezik fel azt is, mi e' részről hazánkra várhat. — De bár mi létesülne is e' különböző lehetőségek közül; hazánkra minden esetre nem csak szomorú, sőt borzasztó jövő vár, — ha hogy az ellen magunkat nem biztosítjuk.

Üssön ki háború akár az egyik akár a' másik módon; csaknem múlhatlan veszélyt hozand reánk. — Ha külső viszonyok zavarandják meg a' békét, 's Austria akár egyedül akár más szövetségben lesz kénytelen az orosz ellen fellépni; vagy ha az által fog megtámadatni, mielőtt a' had' véres kockái vetve lennének, 's a' győzelem erre vagy amarra eldőlné: honunk lenne leginkább ezen ellenség' megtámadásának kitéve; ez azon beütéseinek, mellyek a' hozzá szító 's ragaszkodó szlávok' tömegei által segítve 's pártolva, olly sikeresek, 's reánk nézve olly veszélyteljesek lehetnének. —

Érdekébeni támadást eszközölvén — belháború, néplázadás és pór nép' dühöngése áraszthatná e' honra mind azt, mi ezekből szörny és nyomor származni szokott. — E' tekintetben helyzetünk olly kétes; miszerint nem felette nagyított egy

valakinek azon állítása, hogy — ha ő muszka kormány lenne, néhány orosz és oláh papot, népszónokot, jócska mennyiség pénzt, 's néhány teher orosz tót horvát és oláh proclamatiót küldvén az országba; egy orosz ágyu' 's bajonette' segítségével nélkül, csak a' mondott hadi készület' 's szerekkel, meg tudná az országot hódítani, 's a' magyarokat mind agyon veretni.

Nem eszközöltetvén sem a' szlávoknak nemzetiségünkkel ugyanazonosítása sem abbai beleolvasztása — mi csak a' civilisatio' 's értelmi fejlődés' lehető magas fokra emelésével szerzendő túlsúlyunk 's felsőségünk által történhetett volna 's nem eszközölthetvén a szlávok' nagy részének polgári kötelekek- 's jogbirása-szülte közérdekek általi hozzánk kapcsolása; elkülönözve 's elváltan álltak ők tőlünk mindig. E' különállás' még idegenebbé 's ellenségesebbé tételére nagy hatással volt azon gőg 's megvetés, mellyet magyarok szlávok iránt — fájdalom! — nem ritkán 's nem kis mértékben viseltettek. Azért igen természetes, hogy őket a' már annyiszor említett körülmények' egymásra ható működése, 's a' szláv propagandák törekvései — nagyára nyilvános ellenségeinkké tették.

A' szláv köznép csak az anyag — de nagy és tömött, — mellyet a' mozgalmak' avatottjai céljaikra biztoson 's teljesen használhatnak. — Ezen avatottaknak vágyaikat, 's törekvésök' célját kell közelebbről kivilágítanunk, — azon vágyokat 's azon célzatot, melly általok ezer meg ezer kebelbe oltva dúsan sarjadzik.

Állításuk szerint honunk örökjük, 's őket illeti; mi bitorlók vagyunk. Hitök szerint ők a' nagy szláv törzsöknek ahoz nőtt ágai; 's így honunkbeli számos népességök az azonkívüli ropant szláv népesség' kiegészítő része. Ennélfogva botrányosnak 's meg nem állhatónak állítják, hogy ama hatalmas nagy test' egyik hozzá tartozó tagja, egy más — állításuk szerint — idegen, bevándorlott népnek jog ellen szerzett hatalma 's felsősége alatt legyen.

Ezek a' forradalom' utján, 's a' mostani álladalmok' romjain alkotandó nagy szláv szövetséges statusok, monarchiák vagy köztársaságok felőli — már többször említett— ábrándjukban: Magyarországot Szlávországgá, 's abban a' szláv nemzetiiséget célozzák uralkodóvá tenni. Mások közöttök kegyelmesebbek irántunk. Horvát- 's Tótor-

szagot az egyik, az — ugy nevezett tót vármegyét pedig egy más alkotandó szláv álladalom' kiegészítő részévé szánván; minket magyarokat honunk' közepén azon részre szorítva, melyet tisztán magyarok laknak, egy kis tartományocskává szigorodva — megengednének létezni, vagyis tengődni.

Illy követelés emeltetik ellenünk. Mi kisebb mintában, belszenvedéseink' 's kór-állapotunk' egyik fő okakint létezett, 's létezik mind e' maiglan t. i. a' sokak által annyira pártolt ősiség készül nagyobb modorban — talán büntetésül — létünket dönteni sirba. — A' szláv követelők mellett, túl az oláhok akarnak pörbe idézni, 's örökösödési jognál fogva Erdélyt 's Magyarhon' oláh-lakta részeit venni el tőlünk.

A' világ' békéje, 's népek' 's birodalmak' biztos létezhetezése szükségessé teszi — a' nemzetek' birtoki kérdését homály' 's zavar' korára vissza nem vinni. — Az országok- 's birodalmaknak századok, jogszerű működések 's elismert polgári élet által szentesített jelenjét sérthetlennel kell minden józanul gondolkodónak tartani. Ezt csak szédelgő theoriák vagy forradalmak' emberei ta-

gadhatják. — Mikint állana a' világ' majd minden országainak jogbeli biztossága, ha az ország' alapítóinak — nagyára hódítóinak vizsgálva jogait; abból következtetve lehetne vagy kellene a' mostani birtok' további birhatását engedni, vagy megtagadni. Hol az ország, mellynek valaha szerzeményi eszköze ne a' fegyver lett volna? mellyik az, mellyet nem egykori hódító bírna; vagy a' ki bírja, ne egykori hódítótól szerzette volna? Teljesen fel kellene fordulni minden fenállónak, ha illy örökségi jogkövetelésekkel vissza szabadna menni azon időkre, mellyeket egészen tisztán ismerni is bajos; 's mellyeknek zűréből uj létre alakult Európa.

Ezen ábrándos követelésekre felelni szükségfeletti; de mégis a' követelők' állításaira egy két szót. Emberi 's nemzeti jogok — mondják ők — elavulhatlanok; minek eredete helytelen, annak folyta sem lehet helyes, 's idő' multával sem válhatik azzá. — Emberek' 's nemzetek' jogai, igaz, hogy elidegeníthetlenek: de csak a' személyhez kötött jogok ilyenek, nem pedig a' birtokhoz kötöttek; mert az embernek jog- 's kötelességek által feltételezett személyessége, mig ember létezik,

ugyanaz marad; de a' birtok ingatag. — Embert azon Isten-adott jogából; hogy mások jogai' sérteése nélkül magát táplálja, testi 's lelki tehetségeit használja 's mivelje, 's a' t. kisajátítani bizonytal nem lehet; — de birtokhoz kötött jogait vesztheti emberiléte' megsemmisítése vagy lealacsonyítása nélkül is; — 's ezért lehet birtoki jogra nézve elavulás, 's kell is ennek az emberst nemzeteknek is annyira időhöz kötött, 's attól feltételezett minőségét felvéve — lenni.

Ennek következtében a' szlávok, vagy bár melly más hódított nép, személyes emberi 's polgári jogaikat soha — és bár minő hosszú attóli megfosztás által elveszetteknek 's elavultaknak bizonytal nem tekinthetik; de nem így van ez azon földre vagy hatalomra nézve, mit egykor birtak.

Egyébiránt arra, hogy ábrándos követelésöket következetességgel védhessék, azt kellene bebizonyítani tudniok, hogy kiktől eldödeink e' hont fegyver' erejével szerezték — nem hasonló úton jöttek volt ennek birtokába. Ezt pedig valamint ök be nem bizonyíthatják; ugy nagy hihetőséggel lehet tagadni — tudván, miszerint azon zürzavarok'

hajdani durva korában hódítót hódító követett, 's a' népek folytonosan egymást küszöbölték ki, 's egymást váltották fel.

A' szlávoknak nem csak örökségi jogokból merített követelésök ábránszülte; sőt népességöknek a' magyart felül muló számán épített okoskodásuk sem próbát kiálló. — Ha a' dolgot nem azon forradalmi szempontból tekintjük, mellynek célja a' most létező birodalmak' szétrombolása, 's azoknak töredékeiből ujaknak rögtönzése — melly szempontot 's célzt szlávjaink közül bizonyly sokan, 's kétségkívül legderekabbjaik 's okosabbjaik magukénak vallani nem fogják — hanem ha Magyarországot szlávjaival együtt külön létező 's létezendő országnak vesszük: ugy igaz, hogy annak Erdéllyel együtt mintegy 15 millió népessége közt, csak mintegy 4,600,000 magyar; de a' szlávok' száma is, ha a' görög fajúakat mint nem szláv törzsökbeliakat oda nem számítjuk, bajoson fog 5,500,000-re menni*); ezen nehány száz

*) Fényesnek nagy gonddal 's lehető pontossággal készült statisticája szerint — a' különböző nemzetek 's nyelvek szerinti számítás még sokkal kedvezőbben áll a' magyarok részére. 1842-rőli számítása következő: Magyarúl beszélők,

ezerre menő tulmennyiség koránsem olly nagy, mi ama követeléseket igazolhatná. Azon kívül a' más közel 5 milliót annyival kevesebbé számíthatják részökre, mivel az azok közti legalább egy milliót tevő németek- és szászoknak mind nemzetiségök mind valódi érdekek — velök ellentétben áll; 's ezek e' tekintetben méltán a' magyarokhoz számíthatnak.

Igy habár szomorú 's aggasztó, körülmény a' magyaroknak olly kevés száma; de a' szlávok' száma sem bír elhatározott túlsullal. És annyival inkább nem bír, mivel az anyagi szám' értékét annyira emelő miveltségi 's értelmi súly csakugyan inkább a' nem-szlávok' mérlegében van.

Ennyit a szlávok' leghelytelenebb követeléseiről. Mielőtt még más követeléseikről is szólnék, 's azok közt a' helyeseket méltányolván azoknak teljesítését a' teendők közé sorolnám: vesünk még egy tekintetet arra, mi honunkat fenye-

4,812,759, német 1,273,677, szlávok összesen 4,334,411; kik közt 1,687,256 tót, 886,079 horvát, 828,365 rác, 442,903 rusznyák, 429,868 catholicus szerb; bolgárok, vendusok 's a' t. kik együtt 60 ezerre nem mennek.

geti — 's annak a' különböző események' lehetősége szerinti alakulhatására.

A' mondott szláv forradalmi nézetek' 's tervek' jövendője — mint már láttuk — európai conjuncturák' alakulásától, 's világszertei eseményektől függ. — Ezen jövőnek mikinti fejlődésétől 's merre fordultától függ az is, hogy az mit hozna reánk.

Az események' legszelidebb alakulta, t. i. ha a' béke' istenét a' diplomaták még továbbra is le fogják a' földre imádkozhatni; 's ha sem az orosz megtámadólag fellépni nem fog, sem a' többi hatalmak fegyverhez-nyulásra kénytetve nem lennének, — és ha szláv forradalom sem fogja a' köz békét megzavarni: ezen kívánatos esetben is súlyosan nyomja honunkat, és sorvasztó betegségként fog azon a' szlávok' mostani iránya 's mozgalma rágódni — ha az más és jó fordulatot nem vesz.

Fel fogja emészteni az ezek-szülte viszálokodás honunk' belső életében a' legjobb erőket mellyeket anynyi köczélra, 's olly jól lehetne, 's annyira kellene használni. Surlódások fogják a' köz dolgok' folytát nehezíteni; a' szélyelhuzás' és széttörekvés' átka fogja haladásunkat mindig gátol-

ni — több meg több gyűlölséget szülend, 's ennek magát tápláló, rontó és bontó ereje a' szakadást mind nagyobbá 's egybeforrhatlanabbá teendi. És együtt fogunk mecsevészni, hogy előbb-utóbb együtt pusztúljunk.

A' béke' fen-nem-tarthatása' bár melly esetében a' legközelebb fekvő mi fenyeget — a' szláv- 's ezzel vallás' 's más érdek' következtében rokon hajlamú oláh pór nép' fellázadása; mellyet nem csak — mint mondók — orosz részről tudnának 's fognának ellenünk föllázítani, hanem a' szláv forradalmasok is: és ezek annyival inkább, mivel forradalomnak örökké elcsábitott 's felingerlett köznép fő 's mellőzhetlen eszköze. — Illy pór-had' nyomorja 's szörnyei ismertebbek, hogysem borzasztó képöket ismételni kellene. — Minden, ki előtt emberi életnek, családi szent köteléknek, házi boldogságnak 's tulajdonnak legkisebb bece is van, irtózni fog ennek csak képzetétől is. Csak azt jegyzem meg figyelmeztetésül, hogy mivel paraszt-lázadás' borzasztó kitörésekor a' „le az urral” lenne a' véres jelszó; az urak pedig magyarok, 's az „úr” név a' magyarral egyet-jelentőnek vétetvén — azon nem-parasztokhoz is,

kik az urban a' magyart gyűlölik, el hatna a' felidéző szó), 's így hihetőleg kezét fogna tót és oláh nemességünk' nagy része is az urak vagyis a' magyarok ellen dühöngőkkel; kikhez másfelől magyar parasztjaink, hasonlólag nyomott állapotjokért, mint sors- 's cél-rokonaikhoz csatlakoznának. Vagyis ellenünk lenne minden: ki nem magyar 's nem úr.

Illy akár orosz akár forradalmi háborúnak már csak folyta is semmivé tehetne; 's az Európa által talán kivivandó győzelem csak feldúlt vagyunk' romjai, 's legyilkolt családink' sirjai közt, ülhetné elpusztúlt honunk felett innepét. És illy győzelem után is, e' pusztúlt honnak mi lehetne sorsa? Egy résznek szenvedettekérti keserű érzet; a' másoknak legyőzetés' fájdalma: 's mind kettőnek gyűlölség' 's bosszú' érzete lenne keblébe fészkelve; 's mindenütt csak együtt-munkálás 's rokon készség által eszközölhető előhaladást és közjót elfojtó gyomja sarjaznék 's növekednék mindig öregbedve a' visszavonásnak és belzavarnak.

Ha pedig a' had' sorsa ellenünk fordulna; ha akár a' kancsuka akár a' forradalmi illyr vörös sapka győzne: egyenlőn enyészet lenne sorsunk.

Az északi colossnak, mellynek vas keze alatt független nemzeti lét 's alkotmányos szabadság enyészik, válnának anyagilag 's szellemileg csigázott provinciájává. Vagy pedig ha forradalmi úton sikerülne új birodalmak 's országok' alkotása, — feldarabolva azok által országunk, nem lenne azok közt a magyarnak helye, 's nemzeti szintugy mint alkotmányos létünk így is enyészne; 's ki lenne a' magyar a' nemzetek' sorából fujva.

Hiszem és tudom, hogy a' forradalom győzelmű zászlaját csak nemzetem' legjobbjai' sírdombja felébe fogná felüthetni: túlélni e' gyászos catastrophát nincs magyar ki ohajtáná; és sok van, ki nem is fogná. Nemzetem' ezen legjobbainak, számtalan igaz hív magyarnak holt testein hághatna csak az oroszok' czárja is — a' Mátyás' 's II. Leopold' trónjára. Boldogok, kik dicső halálban kaphatnák nyomor- 's szolgaságtóli menekvésöket; de a' fenmaradók' üldözött csoportja 's a' jövő nemzedék, mint vándor nép bolyonghatna a' világon hontalan — vagy rabigába görzsedve sínlódnék. Illy tömérdek 's illy borzasztó az, mi minket fenyeget.

Hogy a' szlávokra is a' jelen irány' 's moz-

galmak gyümölcséül épen nem kívánatos jövendő vár; 's hogy azokból — a' legnagyobb hihetőség szerint — reájok is csak kár 's nyomor hárámlik, — már láttuk.

Lássuk már: mikint lehet nekünk magunkat sikerrel védeni, mikint a' veszélyt magunktól eltávolítani, és lássuk : mikint tűzhetnek ki a' szlávok is hasznos sikert nyújtó biztos czélt maguknak, 's azt mi módon érhetik el, csábítás és hiú ábránd-szülte tévirány helyett; mit csak káros csalódás' keserű érzetével 's szomorú tapasztalással fogna fizetni.

Valamint sorsunk nagy részben európai eseményektől függ; úgy véd 's mentő eszközeinknek is amazokéival összeköttetésben kell lenniök, 's azokkal együtt munkálniok.

Legerősebb, legszentebb paizsunk igaz ügyünk lévén — mindenben mit teszünk igazság 's helyesség legyen fő zsinórmértékünk. A' szlávokra nézve is, ne csak semmit se tegyünk, mi nem helyes; sőt a' mi helyes mindent tegyünk meg. Azért teendőink' legelsőbbike: szláv polgár társainknak követeléseit közül azt mi helyes méltányolni 's teljesíteni.

Ha a' honunkbeli szlávok' követeléseit, egyfelől a' helyesség, másfelől a' helyes útoni kivihetőség' mértéke alá akarjuk vonni: legelőbb is meg kell különböztetnünk a' horvát- és tótországi szlávokat, — és az ország-szerte megyékben egyes lakókat. — Különböző ezeknek helyzetők; azért csak különbözők lehetnek követeléseik is, — és különböző jövődjök.

Horvát- 's Tótország országul létezett 's létezik. Volt és van ennek, a' magyarhoz kapcsolt ugyan, de mégis saját törvényes nemzetisége.

Ezek méltán követelhetik, keblökben 's beligazgatásukban az anyai nyelvök' helyettesévé tett latin', vagy akár élő anyai nyelvök' használatát; követelhetik, nemcsak hogy családi 's magány életökben anyai nyelvökkel élhessenek; hanem hogy azt ápolhassák 's mivelhessék is. — Ezeknek jövődjök: alkotmányos lét, külön bel- és magány-életbeli nemzetiséggel; — de csak 's egyedül a' magyar alkotmányos lét' feltétele alatt 's oltalma által — polgári élte' közös működéseit a' magyar nemzettel együtt 's egyenlő módon gyakorolván.

Ennyit követelni, 's illy jövődjöt tűzni ki — helyes és van joguk. Többet — vagy ábránd 's

helytelen tulzás, vagy közbéke 's törvényes lét elleni törekvés, avagy lázadás: 's mind a' hű polgár' mind a' hű alattvaló' kötelessége elleni.

Azt kívánni, hogy Horvátország, 's ha Sclavoniát is hozzá számítjuk, ezen 2 millióra így sem menő népesség, a' 344 — 's a' végvidékekkel is csak mintegy 1000 □ mf-re menő tartomány, 33 ezer lélekből álló nemességével válják anya országgá; 's adja az 5847 □ mf. nyi, 's csak tiszta magyart mintegy 4,600,000-et magába foglaló Magyarországnak (Erdélyt hozzá értvén), 's ennek 500,000 körül lévő nemességének nyelvét, s' talán nevét is; — ez a' nevetséges helytelenségek közé tartozik.

Hogy Magyarhon' országgyűlése a' csak néhány számból álló horvát 's tót képviselőkért 's tagokért kénytelen legyen a' latin nyelvet használni, mellyet a' tótnak csak úgy kell mint a' magyarnak tanulni, 's az sem szivja anyja tejével; — vagy talán épen azon képviseleti test, — mellyből alig tud egy kettő horvátul, 's tótul sem sok — mind megtanuljon horvátul, — hogy továbbá ugyan ez 's ugyan így történjék a' fő kormány-, 's ítélőszékekre nézve: ez csakugyan most

a' legfurcsább, — 's ha lenne erő kivitelére, a' legzsarnokibb kívánat lenne.

Országgyűlésen, valamint közigazgatás' 's ítélő hatalom' középponti székeinél két nyelv nem divatozhatik. Ez amott bábeli zavart okozna; ezeknél a' nélkülözhetlen egységet gátolná, 's a' kezelésnek lenne legyőzhetlen akadály.

Három nyelv közt lévén a' választás; hogy a' tömeget is felvéve kisebb — de a' míveltek' osztályát tekintve még kisebb arányban álló szám' kedvéért kelljen az országgyűlést alkotók' 's hivatalbeliek' nagy számának egy nyelvet tanulni, — még kérdés: horvátot e, tótot e, vagy illyrt — 's ezen nyelvre vagy nyelvekre kelljen az eddigi actákat is lefordítani: ez képtelenebb, hogy sem iránta szó is lehetne.

Tehát a' latínt. De ezt a' szlávoknak is kellettven tanulni, nincs reájok nézve könnyebbség 's nyereség benne; ellenben a' magyart választván, nagy könnyebbsége 's nyeresége van abban a' nagy számnak, mellynek az anyai nyelve: a' szlávoknak pedig semmi terheltetésök, inert egy tanulni kellettő nyelv helyett más tétetik tanulandóvá; sőt

könnyebbség, mert élő nyelvet beszélni 's írni örökké könnyebb megtanulni mint holtat.

E' szerint helyességnek 's következőleg a' Horvát- 's Tótország' igazságos követelésének is teljesen megfelelő: hogy miután kebelbeli igazgatásuk, tanácskozásaik 's egész közéletök anyai nyelvökön folyjon; — a' közös hon' középponti polgári élte' működésében a' horvát is magyar nyelven, de teljesen vegyen részt.

Igy, és csak így lehet a' horvát és sclavonita — de így teljesen is lehet — alkotmányosan szabad; mert csak így lehet alkotmányos kapcsolatban Magyarországgal, melly nyelvét keblében törvényesen bírja 's használja; 's csak így osztozhatik annak polgári létében 's szabadságában. Magyarországtól elválva, mi lehetne Horvát- 's Tótországból? Törvényes uralkodó házunk alatt maradvá, egészen különvált alkotmányos országuli létezésre igen kicsiny, igen gyenge; austriai provinciává válni, 's Kreis-Hauptmann-ok alá kerülni pedig, a' horvátok talán nem nagyon vágyandanak.

Mondtam már egyszer, miszerint nagy 's káros tévedés a' nemzetiséget, mi szent ugyan, de

mégis csak eszköz az emberiség' nagy céljára, a' szellemi 's anyagi jólét', tökéletesedés', 's ennek feltétele' 's fő tényezője', t. i. az alkotmányos jogszerű szabadság' elérésére: ezen eszközt — mondom — egyedüli célul tűzni ki; felébe tenni ezt ama valódi célnak, 's midőn választás' kénytelensége áll elő, az eszközért a' célt áldozni fel; azon célt, mi történetesen amaz eszköz, vagy legalább annak teljessége nélkül már is biratik, 's még jobban elérhetik.

A' horvátok 's tótok birnak polgári léttel, 's azzal még teljesebb mértékben birhatnak; valamint honunk' több szlávjai is élvezik már részint, 's még inkább fogják élvezhetni a' jogszerű alkotmányos szabadságot, a' nélkül, hogy vagy azok' vagy ezek' nemzetisége fejlettebb 's függetlenebb legyen mint most.

Ellenben nemzetiségök' függetlenítésére és csak erre törekedve, 's ezért azon viszonyt 's érdekeket feláldozva, mellyek által vannak alkotmányi lét' birtokában — válhatna talán nemzetiségök fejlettebbé mint most; de hihetősen tisztán szláv orosz provinciává, nem pedig alkotmányos szabad nemzetté válnának. — És a' Magyarhontól el-

szakadtan eszközendő szabad nemzetté válás' olly kétes 's olly kevés hihetőséget ígérő jövendője — a' meglévő bizonyos birtok' feláldozásával 's szenvedésekkel és vér' özönével lenne megvásárlandó.

A' honunkban Horvát- 's Tótországon kívül lakó szlávokra nézve, máskint áll a' dolog. Ezek nemzetül nem léteznek: ezek tisztán Magyarország népességének tagjai. Ezeknek valamint külön nemzeti joguk nincs 's nem lehet; ugy kötelezi őket minden — Magyarhont 's a' magyarokat illető. — Polgári alkotmány' élvezését, törvények' védelmét 's ebből folyólag jogszerű polgári szabadságot ezek is követelhetnek. Ezek mint embereknek elavulhatlan, 's mint polgároknak tagadhatlan joguk. — E' jogukból nemzetiségökre nézve annyi, de csak is annyi következik: miszerint anyai nyelvöket családi körben 's a' magány-élet' minden viszonyaiban békén használhatják, 's annak észmúveit is élvezhetik.

Emberi 's polgári jogok' birása, társadalmi 's álladalmi' életben kötelességekkel van egybekötve, 's azok által feltételezve. — Ezen kötelességek határozzák 's szabják ki a' természeti 's polgári jogokbani részesülést, s azoknak élvezése' mérté-

két. — Ezen kötelességek' elseje: alá vetni magát mind annak, mi az álladalom' fenmaradására 's gyarapodására szükséges; — és nem csak semmit sem tenni, — habár ahoz különben lenne is jog — mi annak ártana; hanem tettelesen segíteni elő mind azt, mi annak szükséges; haszinte az áldozatba, vagy természeti jogaink' némi megszorításába kerül is. — És az álladalomnak igenis van joga mind ezt polgáraitól megkivánni, 's egyénekre súlyos és kedvetlen kötelességeket is szabni, 's természeti jogaikban is némileg korlátolni az egésznek javáért, 's következőleg az érdekletteknek is saját javukért.

Az említett polgári szoros kötelességből 's az álladalomnak mondott jogából következik: mikint, ha törvényhozásunk elismeri azt, hogy a' különböző ajkuság sok jót gátol, közigazgatást terhesít, zavart okoz, 's az olly szükséges nemzeti egység' akadály, — 's ha ezen bajok' kikerülésére átlátja szükségét annak, hogy egy közös nyelve legyen az egésznek, olly nyelv, mellyet mindenki értsen; — illy elösmerés 's meggyőződés mellett nem csak jogához tartozik, hanem kötelessége is törvényhozásunknak azon közös

hivatolos nyelvnek — mellyé hogy a' magyar lett 's tétetett, természetes — minden sikeres módoni terjesztése. Van joga nem csak ennek megtanulását minden polgár' kötelességévé tenni; sőt a' többi különböző nyelveknek használatát is annyiban korlátozni, mennyiben azok' divatozása ennek terjesztését, 's így a' nagy célzt t. i. a' közös nyelv által eszközlendő nemzeti egységnek 's az erők' egyesülésének elérését gátolná.

Sokszor eszközlött már zsarnokság — természetesen hozzá illő úton 's modorban — a' zsarnokoknál is gyakran létező helyes' és hasznos' sejdítése' nyomán, de még többször eszközlött idő 's a' körülmények' ez általi szükséges alakulása olyat, mit törvényhozásnak is lett volna joga 's kötelessége jogszerű úton tenni.

Igy helyenkint durva erőszak fojtotta el ugyan azon országban az egy 's uralkodóvá vált nyelven kívül a' többieket; — másutt körülmények 's anyagi és szellemi okok' összemunkálása olvasztotta a' más vagy több ajkokat egybe, 's enyészette a' többieket.

E' két módnak egyike vagy másika 's részint mindketteje által lettek Poroszország 's az

északi Németföld' szláv lakói, nagyára nem csak németül beszélőkké, sőt részint valóban németekké is. Így olvadtak a' bretagnei, auvergnei, gascognei, 's a' t. nyelvek a' francziába; 's a' gaal, caledon 's irus nyelvek az angolba, — mint azon két álladalom' uralkodó 's egyedül hivatalos nyelveibe. Ezen bele-olvadást, — mi nélkül azon országok mostani fejlettségük' 's hatalmuk' fokán bizonytal nem állanának — eszközteni vagy siettetni 's előmozdítani, törvényhozásuknak is volt volna teljes joga; valamint hogy azt némelly részben, 's főleg közvetve tette is.

Hogy törvényhozásnak e' tárgyban erőszakos útra lépni nem kell, annak nem annyira az arrai jog' hiánya oka; 's hogy mennyire terjedhet kötelező rendelete, annak nem annyira jogának szűk köre szab határt; hanem inkább az tiltja az erőszakot, s az javallja a' kötelezésnek — mennyire lehet — kerülését: mivel erőszak célra nem, sőt inkább attól el vezet; 's lehet, 's még inkább lehet célzt érni szelíd módon, 's egyének' érzetét 's jogait kimélve, mit tenni — mikor csak lehet — törvényhozásnak kötelessége.

Valamint tehát törvényhozásunknak joga, sőt

kötelessége' a' magyar nyelvet terjeszteni, 's e' végre kötelezőleg is fellépni, mennyire az tanácsos; kiméletet pedig annyira tartván szem előtt, mennyiben azt a' cél meg engedi, mivel az különben másoknak terhelésévé 's az egésznek károssá válnék; — ugy a' köztünk lakó szlávoknak is kötelességök az egésznek, 's következőleg önmaguknak is hasznára: a' magyar nyelv' terjedését nem csak nem gátolni, sőt előmozdítani.

Ezekből folyólag polgári kötelesség szlávjaink' részéről: anyai nyelvökkel élésökbeli természetes joguknak azon korlátok közé szorítása, mellyet a' közjó szab ki. Vagyis más szavakkal: csak annyira élni anyanyelvökkel, 's csak annyira ápolni azt, hogy az által a magyar nyelv' terjesztése 's mindenki általi megtanulása, — mi a' minde- nek előtt szükséges nemzeti egység' nagy célja' elérésére mulhatlan — ne gátoltassék.

Ez zsinórmértéke a' Horvát- 's Tótországon kivüli szlávok 's ugy más idegen ajkuak helyes kívánatinak, 's azon követelésnek, mellyel a' törvényhozás' 's a' magyar nemzet' okosság-parancsolta 's — hála az égnek — lehető 's alkalmaz-

ható gyengédsége 's kimélete előtt felléphetnek.

Túl és felül ezen minden törekvés és követelés — újra is mondom — vagy lázas agy' vagy vétkes vágy' szüleménye. — Hogy nyelvöket e' honra erőltetve, azt tegyék közgazgatás', közgyűlések', törvényhozás' és törvény' nyelvévé: azt kétségkívül békés 's törvényes úton elérni magok sem képzelhetvén csak Magyarhon' fegyveres meghódításától, 's a' magyar nemzet' rabigába vetésétől reménylhetnék. Hogy külön független nemzetül — önállásu nemzetet 's országot képezzenek: ez is egyedül ugyanazon módon történhetnék; vagy pedig Magyarhontól elszakadva, a' mostani uralkodást 's álladalmi viszonyokat felforgatva; mi megint vagy az orosz hatalommal, mint külső ellenséggel, vagy a' szláv forradalommal, mint dúló árrali szövetkezésnek lehetne bűnkoholta 's vérrel pecsételt eredménye. Illy célzat 's irány, ha létezik is elvetemedett keblekben; de szláv polgártársaink' nagy többsége attól biztonnyal idegen. És annyival inkább idegen, mivel kit mámor nem vakít, átlátja; miszerint ha mint ember, kevesztyén 's polgár nem borzadna

is szükségesképen vissza zsarnokság' vagy forradalom' véroltárán ezer meg ezereket legyilkolva áldozni, 's rendet és békét és vagyont dúlni fel; de okosság parancsolja alig hihető reményért mindent nem kockáztatni; 's a' tűrhető 's még javítható jelent oda nem vetni olly bizonytalan jövőért, melly leghihetőbben északi zsarnokság alatti nyomorú helyzet lenne.

Ész elleni vétség nélkül tehát mind Horvát-'s Tótországra mind honunk' több szlávjaira nézve , csak a' fentebbi követelésekről lehetvén szó — ezen követelések' megadása, 's azok iránti biztosítás az, mit tennünk minde- nek előtt kell.

Második tenni valónk. Szó és irat és tett által minden úton és minden alkalommal nyilván kell kifejeznünk 's bizonyítanunk; 's minden szláv polgártársainkat igyekeznünk kell meggyőzni következőkről: hogy mi a' szlávokat sem nem gyűlöljük sem meg nem vetjük, sőt rokon érzettel ohajtjuk őket mint tesvéreinket ölelni; — hogy nyelvöktől megfosztani épen nem szándékunk; — hogy továbbá alkotmányos nemzeti lét' üdve Horvát-'s Tótországra biztosan egyedül Magyarhon-

nali szoros kapcsolata' 's annak alkotmánya' mallasztjának következtében létezhetik; — a' többi honunkbeli szlávokra nézve pedig csak velünk lassankinti összeolvadásban van üdv, 's minden jónak és nagynak biztos reménye: — és hogy ezeken kívül ellenben mind azokra mind ezekre nézve, a' belviszállkodás' sorvasztó bajain 's marczone szenvedésén kívül, a' vérjáték' veszélyteljes bizonytalansága mellett a' mostaninál bizonytalanság' rosszabb, t. i. alkotmánytalan szolgaság' jövendője vár. — Mind ezeknek szó- irat- és tettbeni nyilvánítása lelkünk 's szívünk mélyéből jöhetvén, 's onnan kelletvén jönnie, 's szívhez és észhez lévén irányozva: bizton lehet reményleni, hogy az oda hat, 's a' lázadt indulatok' lecsillapítása 's a' bizodalom' megnyerése lassankint sikerülni fog.

Kell harmadszor magyar nemzetiségünket 's nyelvünket öregbíteni 's terjeszteni.

Nemzetiségünk' öregbítésére fő 's mellözhetlen eszköz az értelmi miveltségrei törekvés. Értelmi fejlettség olly súly, melly a' kevesebb számot is bizonyos mennyiségig sokszorozni 's túlnyomóvá tenni képes.

Tudomány', mesterségek' 's izlés' mezején elélhaladtta váljon a' magyar; 's nemzetisége' bélyege miveltség legyen.

Valamint létező polgári alkotmánya 's még üdvösebbé teendő polgári institutiói jogosítják — a' világ' polgári álladalmi közt helyet foglalni, 's azon helybeni megtartását a' többtől is várni 's reményleni; ugy miveltsége ád, 's csak ez adhat jogot arra, hogy a' civilizált emberi nem' nagy köztársaságában helyet foglaljon nemzetisége; 's az mint kiegészítő tagja, becsesnek és védendőnek tekintessék.

Ezért nincs nemzetiségünknek ártalmasabb el-lensége — a' betyáros magyarságnál. A' magyarok Istene előtt kedves tettet követ el — ki durvaság', darabosság' 's butaság' elűzését mozdítja elő, 's ki a' magyart mind tudományi mind mesterségi mind társadalmi viszonyaiban miveltebbé teszi.

Előkelőség, csín (elegantia) 's divat rop-pant hatalmuak. Ha honunk' előkelői, ha kik az elegantia' mintegy örököseinek tekintetnek 's kik divatot varázsolhatnak elő; ha — mondom — ezek a' magyar nemzetiséget tűzik ki czélul 's firmául: többet teend halmaz törvényeknél, bár mi szónok-

latnál 's bár menyinyi könyveknél. — És mi könnyű ezt ezeknek tenni. — Áldozatba semmibe sem kerül, 's a' könnyű érdemet a' legjobbak' tapsa 's áldása követné. — Itt van egy mód, oh honom' nagyai 's gazdagai, olcsó és könnyű kibékíteni a' hon' 's nemzet' annyiszor sértett nemzetjét, 's helyrehozni a' tömérdek hon elleni vétkek' 's vétségek' egy részét!

Valódi 's nem csak felüleges, nem csak külszinű, hanem alapos és szilárd értelmi műveltség legyen irodalmunk' 's egyesületeink' főczélja. Üdvösen munkálhatnak erre — tudóstársaságunk 's tudósaink, valamint több más keletkezett 's keletkező társaságaink; üdvösen színházaink; üdvösen nevelő s oktató intézeteink, 's közoktatóink 's nevelőink. — Köznevelés által az értelmi műveltségnek lehető legnagyobb terjesztéséről, a' mindjárt mondandók' folytában még többet.

Addig a nemzetiségnek érdekek közössé tetele általi terjesztéséről.

Nemzetiségnek szintugy terjesztése, mint öregbítése leginkább éretik el hasonérdekek' alapítása által. — Országnak különböző ajkú lakosai, ha egyenlő jog, kötelesség 's érdekek szorosán egy-

máshoz kapcsolják, külön nyelvek mellett is alkothatnak tömött testet. E' nyelvbeli különbség pedig e' szoros kapcsolatban elenyészhetik, 's gyakran el is enyészik; 's mi polgárilag jól össze van forrva, az nemzetileg is egybe szokott olvadni. — Ellenben csak faj és nyelvbeli ugyanazonság, polgári jogok' kötelesség' 's érdekek' közössége nélkül, koránsem képes — szétváltságot, idegenkedést, sőt egymás elleni törekvést enyészteni.

Ezért mindenk előtt honunk' népességéből mentől többet alkotmányunk' 's következőleg nemzetiségünk' érdekéhez kell csatolni. Az alkotmány' malasztaiban részesítendőkből mind meg annyi új frigyest nyerünk. És nem csak hogy így számunkat 's minmagunkat nevelhetjük és sokszorozhatjuk, hanem minden megnyerttel elleneink' táborát kevesítjük.

Nemzetiségünk' alapjává — mint mondám — niveltségnek kell válni. „Aristocratia” a' legjobbak' uralkodását vagyis elsőségét teszi. Ez értelemben észszerű 's helyes az aristocratia; mert hogy a' legjobbak, azaz erkölcsileg 's értelmileg miveltebbek birjanak hatási felsőséggel — az szintolly üdvös és hasznos, mint természetes. Er-

kölcsi 's értelmi elsőség mindig felsőséget vív ki magának; hódolnak ennek mindig az erkölcsileg 's értelmileg alantabb állók.

Illy értelemben legyen honunk az aristocrazia' hona. Ki becsületesség mellett bír értelmi miveltséggel: az birjon alkotmány-adta minden jogokkal 's azoknak gyakorlatával. Ennek természetes voltát 's helyességét bizonyítani szükségfeletti; mert valamint polgári jogok' birhatása szellemi minőségünk következése; ugy az polgári terhek' viselésének 's kötelességek' teljesítésének, azokat feltételező bére. Hogy pedig csak bizonyos foknyi értelmi műveltséggel bírók gyakorolhatják az alkotmány-adta tevést magába foglaló, vagy tevéstre meghívó jogokat: természetes. E' jogok tulajdonokat 's tehetséget tesznek fel. Illy jogok' gyakorlata egyszersmind tisztnek 's hivatásnaki megfelelés; 's e' részben szintolly természetű mint hivatalviselés. Valamint igen természetes, és senki is polgári jogait csonkítva nem képzele 's képzelheti az által, hogy ez vagy ama hivatal' viselésére, ez és ama tárgyak' tudása 's ismerete, vagyis illyen 's illyen miveltségi fok van feltételül téve: szintolly természetes, hogy választási

vagy közdolgokhozi szólási joghoz — mellynél fogva valaki választói 's közdolgok felett szavazói tisztet gyakorol — feltételül legyen annyi tudás és ismeret vagyis miveltség téve, mennyi azon meghívatas' vagyis tiszt' — az egésznek okozandó kár nélküli sőt hasznos gyakorolhatására megkivántatik. — Mikint lehet az választani alkalmas, ki a' választás alatti hivatal' körét 's kötelességeit — legalább főbb vonásaiban — nem ösmeri? Mikint feleljen meg közgyűléseken véleményadói 's határozat' anyagául szolgálendő szavazatadói meghívatasának, ki hona' alkotmányos léte 's viszonyai iránt teljes tudatlanságban vagy merő tévedésben van?

Ezekre nézve a' honnak mind azon polgárai, kik egy bizonyos — de szorosán meghatározandó — tudási 's ismereti mennyiséggel, vagyis értelmi miveltséggel bírnak: váljanak a' polgári jogok' cselekvésre meghívó 's illy kört megnyitó részének gyakorlóivá, vagy gyakorolhatóivá.

Hajdan, ki izmos karral néhány törököt le tudott nyakazni, ki vitézséggel jelelte ki magát, — nemessé tétetett, azaz felvétetett a' nevezett jogokat gyakorolhatók közé. — Helyes volt ez akkor; mert

a' honnak izmos karokra 's vitézségre volt szüksége. Most jó fejekre, 's értelemre van legnagyobb szükségünk. Ennek kell tehát azon tulajdonnak 's feltétnek lenni, mi azon jogok' birására vezessen.

Honunk méltán az értelem' 's miveltség' honának fog neveztetetni, ha értelmi miveltség lesz a' feltét — de ez biztos út és cím is — polgári cselekvő jogok' gyakorlására. Ekkor, és csak ekkor fog nálunk létezni valódi aristocrazia; az, mellynek eredete mennyei eredetű.

Városaink' népessége közt nagy miveltségi mennyiség létezik. Hogy e' miveltség célunkra szükséges irányu legyen: azt polgári alkotmányunkkal, viszonyainkkal, 's a' honfit kötelességével megismertető népszerű iratok' terjesztése 's e' tárgyaknak oskolákban helyes tanítása által — miről később többet — könnyen elérhető.

A' városi népességünk-közt már meglévő műveltséget használnunk kell. Azért műveltebb részének polgári jogokkali felruházása, 's ez által alkotmányos érdekeinkhez csatlása — egyik fő lépés nemzetiségünk' öregbitésére 's terjesztésére.

Szükséges erre, városaink' belszerkezetének

alkotmányunk' szelleméhez alkalmazása. Ki alkotmányunk' szellemét felfogta, ki törvényhatósági rendszerünket méltányolni tudja, ki ezekben a' „semmit rólunk nélkülünk” elvnek létezését ismeri: tudni fogja az, minőnek kell ezen alkalmazásnak lenni. Kiben méltányosság' érzete van; ki a' bajok' létezését szintugy ismeri, 's szintugy átlátja, mint azok' orvoslását ohajtja: az nem fogja halasztandónak vélni a' városok' említett rendezését, 's az által törvényes és méltán követelhető jogokbani részesítését. — És ki a' helyes alakulás' és javítások' mezején olly káros rögtönzésnek nem barátja, az ezen rendszerezést is nem ugrással, hanem helyesen számított lépetekkel eszközlendőnek fogja ohajtani.

Alkotmányos helyzetünk' 's viszonyaink' előbb említett általános ismerete — a' már mondott okokért; irni 's olvasni tudás azért, mivel e' nélkül az előbbeni is bajosan feltehető 's elérhető, 's különben is ez csak csekély miveltségnek is feltétele; továbbá a' magyar nyelv' tudása azért, mivel ez a' hon' törvényes és hivatalos nyelve, 's mivel a' közdolgoknak ezen kell folyniok, legyen feltéte annak

's egyszersmind jogot is adjon arra: hogy valaki választott polgár lehessen, 's mint ilyen a' város' közdolgaiba befolyást gyakoroljon, 's határozatok' tételében szavazattal birjon.

Ezen választottakat vagyis képviselőket válassza a' városnak minden lakosa, ki törvényesen helyeslett keresetet üz 's maga' kenyerén él. — Ezekre nézve a' fentebbi hármas tulajdon' feltételezése még most időelőtti lenne. — Hogy annak mikor van már ideje, az oskolák 's nevelés általi miveltség' mikinti terjedésétől függ. Nem is lehet illy időpont' eljöttét az egész honra nézve meghatározni vagy kimondani.

Melly város a' mostani „szabad királyi” vagy „kiváltságos” címzet mellé, vagy azon kívül is törvény által kimondandó, 's abba iktatandó amazoknál bizonytal nem kevesebbé díszes és fényes ezen nevet „mivelt város” akarja hordani: az, arra határozandó úton és módon, bizonyítsa be, miszerint népességének nagy többsége, p. o. $\frac{9}{10}$ része már annyira mivelt, hogy az előbb kifejezett tulajdonokat a' választottak' vagyis képviselők' választóinak is, ezen joguk' gyakorlata' feltételéül lehet tenni.

A' felhozott hármaz feltételből a' harmadikat, t. i. a' magyarul-tudást a' választott polgárrá vagyis képviselővé lehetésre jogot szerző tulajdonnak ugyan ki lehetne, 's ki kellene már most mindenütt mondani; de feltételül nem lehetne még olly városokban tenni, hol a' város' nagy többsége p. o. $\frac{3}{4}$ része nem tud magyarul. De bizonyos, törvény által meghatározandó évek mulva, illy helyekre is ki lenne az terjesztendő: természetesen, hogy illy helyeken a' magyar nyelv' megtanulhatására illő 's czélszerű módoknak kellene nyujtatni.

A' városok után legszükségesebb, honunk' magyar köznépeinek az alkotmány' érdekeihez kapcsolása. Ezen népesség egy test és egy vér velünk. Csak az alkotmány malasztai bani részesítés kell ezeknek, 's hű védői lesznek annak. Ezen nagy 's erőteljes tömeg nem évek után, nem csak új nemzedékkel olvadhat — ugy mint honunk' más fajá népessége — velünk egybe; jogokbani részesítés' varázs szava egyszerre mienkké, teljesen mienkké teendi ezt.

Mint a' városokról mondám, ugy ezekre nézve is: ki a' sokszor említett tulajdonokkal bír,

legyen az egész közönség által választható, a' helység népességéhez képest 1—5 képviselői tisztre, melly képviselők a' megyék' közgyűlésein szólási 's szavazási joggal birjanak.

Azon magyar helységekben, hol kisdédóvó-intézet 's oskola létezik, bizonyos évek lennének határozandók, mellyek után választókat is csak a' fentebbi tulajdonokkal birók választhatnának.

Idegen ajku helységekre nézve hasonló képviselőkké választhatók 's választandók lennének: a' nevezett tulajdonokkal biró keblökbbeliek; azon megjegyzéssel (mi a' magyar helységekre nézve is — a' törvény czélja' kijátszása' mellőzéséért — állana), miszerint csak azon helységek lennének illy képviselők' választására meghíva, mellyek keblökben a' választottságra megkivántató fentebbi tulajdonokkal biró — népességökhez képest — legalább 50—300 személy' létezését bebizonyíthatják.

A' képviselők' mondott mennyisége azon helységekre értetik, mellyek földesúri hatalom alatt nincsenek. Földesúri hatalom alatt csak félannyit küldenének: azért mert *fictione juris*, 's esetenkint valóban is, érdekek földesúraik által képviselve van.

A' nevezett hármastulajdonadjon továbbá jogot:

1. A' saját névbeni pörölésre; — azért mert illet már gyámságra nem szorult egyénnek lehet és kell tekinteni.

2. Minden testi szégyenítő 's alacsonyító büntetéstől mentességre; illyennél olly büntetés léleklegyilkolás lenne 's más büntetés is illy fogékonyabbnak tekinthetőnél sükeres lehetvén.

3. Személyének pörbeidezés nélküli 's törvényes ítélet előtti sérthetlenségére; a' mennyiben ez közbátorság' 's rendőrség' tekintetében eszközölhető lenne.

4. Bár mi hivatalviselésre jogot — minden arra megkívántató erkölcsi 's értelmi tehetségekkel 's ismeretekkel felruházott egyénnek. A' mellett, hogy honunknak erkölcsileg 's értelmileg mívelt egyének lévén legfőbb kellékei, 's azért illyeket születés-különbség nélkül hivatalaira 's tiszteire használni joga 's kötelessége; — következetlenség is lenne értelem' honává válni kellettő hazánkban, az értelmet hivatal-viselésre jogositó teljes címnek nem tekinteni.

5. Bár mi fekvő jószágnak vételére 's biztos birására — az ősiség' megsemmisítő hatalma' kizárá-

sával. A' tulajdont becsétől megfosztó — 's a' tulajdonost legjellemzőbb jogából t. i. a' szabad rendelkezésből — a' birtokot pedig legbecsesebb tulajdonából t. i. a' biztosságból kivetkeztető ezen elavult intézetnek sorvasztó 's bénító bilincseiből honunknak minden esetre ki kell menekedni. — Az álladalom' érdekében fekvén, hogy birtokot a' legmíveltebbek 's értelmesebbek birjanak; igen természetes, hogy kit már műveltség jellemez — de csak is ilyen — szerzhetési 's biztos birhatási joggal birjon.

Jobbágytelki állomány' használatának (usu-fructuatio) szabad adása vevése, valamint az urbéri tartozások' örökös megváltása, mint törvény által már adott engedmények; nemkülönben, ha törvényhozásunk az urbéri tartozás' megváltását, nem csak mint most a' földesur akaratjától függővé, hanem elhatározandó úton és móddal kötelezőleg (természetesen a' földesur' teljes kártalanításával) megtörténendőnek rendelné: ezen esetek a' sokszor említett három tulajdon' feltéte alá nem lennének vetendők. És azért nem, mivel mind ez az urbéreseket tekintve szükségesebb, 's a' földesurakra nézve is kívánatosabb, hogysen

azt nehezíteni jó lenne; továbbá nem azért mivel épen ezen intézetek helyezik az eddig joggal nem-birókat azon lehetőségbe 's adnak leginkább ösztönt arra, hogy ama tulajdonokat megszerezzék, 's az által magukat az elősorolt jogok' 's javadalmak' birtokába helyezték: és végre a' kötelezett megváltásra azért nem, mivel a' miveltség' terjesztése 's a' kérdéses tulajdonok' megszerzhetése földesuraktól — oskolák' állítása' 's népnevelés' előmozdítása' útján — sokat függ; földesurak közt pedig hihetősen többen vannak, kik a' kötelezett megváltást épen nem tekintik kívánatosnak: ha tehát ama tulajdonokkali bírás vétetnék feltétnek, mellyel felruházott egyén vagy közönség maga' megváltását követelhetné, lehetnének, kik a' feltét' létre-jöttét, vagyis a' miveltség' terjedését nem csak elő nem mozdítanák, sőt gátolnák.

Ámbár a' felhozottak szerint alkotmányos és a' köz dolgok' folytatásárai befolyással bíró jogok' helyes gyakorolhatására, a' mondott értelmi műveltség szükséges, 's azért annak feltételezése törvényhozás' részéről jogszerű és helyes; — de mivel tettelesen birt 's gyakorolt jogok' elvétele

keserítőbb, hogy sem gyöngéd kimélet 's tanácsosság azt ne tiltaná; és mivel illy törvény által kimondott szabály mintegy vissza, t. i. azon időre ható lenne, midőn az, kit ér, a' feltételeket tudván, magát még a' képződés' korában ahoz alkalmazhatta volna: — ezen okokért, azokat, kik jelenleg illy jogok' gyakorlatában vannak, azoktól megfosztani nem kellene; hanem a' törvény' alkotása után bizonyos évek mulva, csak az elősorolt tulajdonokkal bírók lehetnének azon joggyakorlatok' részeseivé; — hozzá értvén ide is, hogy ezen jogtulajdonok' megszerzésére alkalom legyen nyujtva.

Annak vizsgálata 's tudva tartása, hogy kik birnak a' nevezett tulajdonokkal, 's tehát az előszámlált jogok 's javadalmak az eddig azokkal nem-élők közül kiket illetnek: van ugyan nehézségekkel egybekötve, de ezen akadály nem áthághatlan. Sokkal érdektelenebb és sokkal nehezebben megtudható dolgok' vizsgálata is áll tisztviselőink' kötelességében. Ezen vizsgálatot — kivált később — iskolai 's népnevelési bizonyítványok könnyíteni is fognák.

Természetes, miszerint a' mondottak Horvát- és Tótországra nézve is szintugy értetnek.

Sem ezekre sem a' hon' többi nem-magyar lakosaira nézve, a' nevezett feltétek terhelőknek nem vétethetnek. Valóban csekély az ár, mellyen nagy kincsnek megvétele ajánlatnék. Törvényhozás 's nemzet úgy lépne fel, mint eddig nem-birt malasztot nyújtó. Ki ád, adományához joggal köthet feltételeket is; egyébiránt senki sem lenne erőltetve, 's mindenki' szabadságában állana: hogy, ha a' feltéteket terheseknek véli, azokat mellőzve az eddiginél maradjon.

Mind ezen javallatok, mind általában a' miveltség' 's ezzel karöltve járnai kellettő nemzetiség' terjesztése, természetesen leginkább a' neveléstől, 's főként a' népneveléstől függ. — Nincs azért tárgy, mi ennél fontosabb, buzgóságot 's áldozatokat igénylőbb lenne.

Sokat tehetnek ebben törvényhatóságok, — igen sokat egyének; de törvényhozásnak is kell az iránt intézkedni.

Hogy törvényhozásnak mit kell tenni arról utóbb. Most törvényhatóságokról, 's főként egyénekről.

Törvényhatóságnak szebb hivatása 's tiszte nem lehet, mint az oltalma 's gyámsága alá hely-

hezett, 's arra annyira reá szorult föld' népét azon butaságból, mellyben saját romlására 's veszélyére tudatlanság tartja, kiemelni. Nemes buzgóságot 's szép igyekezetet mutattak már e' tárgyban több törvényhatóságok. De a' szép határozatok — fájdalom — nagyára azon tátongó örvénybe sűlyedve enyésztek, melly nálunk a' végzések 's végre hajtás közt létezik. Ki kell ez ügyet a' csak mellékesen tárgyalni szokottak' sorából, — ki az ezzeli megbizatást a' „nobile officiumok” sokszor nagyon csak fél válról vett munkássági vagy — jobban mondva — hanyaglási köréből venni. Komoly és szoros kötelesség' első rendű 's mulhatlan tárgyává kell ezt emelni.

Egyéneket, t. i. honunk' birtokosait tekintve nincs kör, mellyben annyit használni 's olly fényt és áldást arató hatást lehetne gyakorolni, mint a' népnevelés' mezején.

Mennyit nem tehetne a' népnevelés' tárgyában honunk' dús egyházi rende; 's mit lenne illőbb, szükségesebb 's kötelességében állóbb tennie; miután ennek királyaink' bőkezűsége olly roppant javakat bizonynal főként azon czélból adott, sőt nyilván ki is fejezte azt, hogy lelki-

pásztorságára bizott nyájait lelkileg 's értelmileg gyarapítsa.

E' kötelesség mellett régibb időben a' hon' fegyveres védelme volt az, mirei áldozat, birto-
kával járó teher 's annak feltéte volt. Jelenben béke' istene lebeg hazánk felett; azért most ket-
tősen vált a' nevelés a' papi rend' kötelességévé.

Hát birtokos főrendünk 's gazdag nemessé-
günk mit nem eszközölhetne? Azoktól, kik egész
és sok helységek' urai; kik urbéreseik' verejtéke
után élvezik az élet' legkikeresettebb örömeit,
mind ezen élvezésért 's századokig gyakorlott
's még most is egészen meg nem szűnt helytelen-
ségek' jóvá-tételeül, nem méltán lehet e' megki-
válni: hogy azokat nevelés által anyagi jólé-
töket gátló miveletlenségökből, 's többnyire
ebből következő erkölcsi allyasodottságukból em-
berekké 's hasznos polgárokká tegyék? En-
nek gyakran még érteki áldozatot sem, hanem
csak akaratot 's felügyeletet kiváltó eszközlése a'
honra nézve olly szolgálat 's olly érdem, mi-
nél sem vér' mezején' sem hivatalos munkásság'
őszítő gondjai közt — nagyobb tenni nem lehet.

Hogy a' népnevelés minő nyomorú állapotban van jelenben mi nálunk, vagy jobban mondva, mennyire nem létezik: azt mindenki tudja. Igen sok faluk, sőt egész vidékek vannak, hol oskolának hira sincs. A' létező falusi oskolák — kevés kivétellel — a' lehetőségig roszul rendezettek. Helyenkint annak — ugy szólván — csak neve, 's legfeljebb épülete létezik. Az — ugy nevezett — oskola-mester, kántor, legfeljebb templomi 's temetéseknéli fülrepszto működéseire alakít magának néhány rikácsoló segédet; másutt napszámosoknak használja a' gyermekeket; többnyire durvasággal, rosz kedvét 's haragját azokon töltve, vesszővel 's ostorral veri belejök a' Catechismus' értetlen könyvnélkülözését. Nehány szajkókint megtanult imádság 's ének, baktató olvasni-tudás, haszonvehetlen irás, számvetésből alig valami, szokott — még jobb esetekben is — az egész eredmény lenni. Erkölcnek szívbe csepegtetése, kötelességekkeli megismerkedés, olyanak tanulása, mi a' gyermeket jobba 's ügyesebbé tenné, 's minek egykor hasznát vehetné; — mind erről szó sincs, vagy legalább elegendőleg 's czélszerűen nincs. Az időt vesztő, kedvet ölö,

fárasztó, de sikert még sem nyújtó tanításmódról nem is szólok.

Népiskolákra nézve más országokban már olly sok 's annyi czélszerű tétetett, miszerint a' kész 's gyakorlatilag próbált rendszereket csak alkalmazni 's követni kell. Illy észszerű rendszernek eredményei felségesek, 's lelket emelő látása: hogy mi könnyen, mennyi jóra 's hasznosra lehet azon korlátolt időben 's körülmények közt is, mellyek a' földmives' vagy mesterember' gyermekeire 's falusi oskolákra nézve léteznek, azokat tanítani.

Az eléggé ösmert vagy könnyen megösmertető tanítási rendszer- 's tárgyakról bővebben nem is szólvan, 's csak azokra utalván, mik másutt olly szépen gyümölcsozve gyakorlatban vannak, a' következőt jegyzem meg. Igaz és józan vallásosságnak, tiszta erkölcsnek, 's a' gyakorlati életre szükséges ismereteknek, erkölcsre 's észre jóltevőleg ható és sikert biztosító módon, a' gyermekek' szívébe 's fejébe beleolvasztása mellett — saját körülményeink még két dolgot tesznek mulhatlanul szükségessé.

Minden nép- 's minden elemi-iskolákban a'

gyermekbe illető felsőbbsege iránti tisztelet' 's engedelmesség' érzését már jókor bele kell vésni. Meg kell ismertetni helyzetével 's abból folyó kötelességeivel; meg előbb a' törvényhatóságnak, hol él, szerkezetével, azután a' hon' polgári léte' képevel. És mind ezt akkor kezdve, midőn vallási tárgyakra kezd taníttatni. —

„Mit” — hallom mondani — „a' kis gyermeknek tanítani azt, mivel rendszerint a' tanulási pályát végezni szoknak? Hogyan? publicistákat, vagy jogtanárokat faragni a' szántóvető' 's mesterember' hason-hivatásu gyermekéből?” — Jókor kell igenis mind ennek történni; akkor — mondám — midőn vallás' tanítása kezdetik. De hát a' mondottak elméletibb 's bajosabban megfogható tárgyak e a' vallásnál? Nem lehet e mind azt olly kicsiny mintába öntve, olly nem csak nép- hanem gyermekszerű modorban előadva tanítani, hogy a' legzsengébb korú is azt felfogni 's megtanulni képes legyen?

Mind az, mit mondtam, épen nem abstract tárgy. A családi 's tanulói helyzetből, mellyben a gyermek van, mit legelőbb kezd tudni 's érezni, lehet kiindulni; 's mind azt ezekre mint alapra

építeni. Azon előbb nagyon kicsiny mintát 's teljesen gyermekszerű modort, a' gyermek' értelmi fejlődéséhez képest, koronkint bővíteni 's szilárdítani kell, sem értelmi tehetségének sem helyzete' szükségének körét soha is át nem hágván. Ezt vévén zsinórmértékül, nem buvárkodó publicistává 's jogtanárrá idomítás' szintolly helytelen mint nevetséges célja fog eszközöletni. Eszközöletni csak az fog, — de az fog is — miszerint az így nevelt jövő urbéres, mesterember, 's a't. helyzetét 's kötelességeit ismervén, annak képzetéhez úgy hozzá fog szokni, hogy a' más sors- és állás-beliek' helyzetéről valódi, nem pedig irigység- vagy gyűlölség-festette képre teend szert; hogy megismeri mind a' hozzá közelebb viszonyban állók mind az egész iránti kötelességeit 's tartozásait. És így helyzetével és sorsával megelegedni 's abban megnyugonni kész leend; megtanulván: miszerint az a' létező viszonyok' természetes következése 's azoknak szükséges eredménye. Abból váland legbiztosabban jó urbéres, szorgalmas mesterember, 's a't. szóval békés és munkás polgár, kibe már mint gyermekbe, előjá-

rói, létező rendszabások 's törvény iránti tisztelet 's engedelmesség belenőtt.

Tudás, ha nem fonák, minden helyzetben üdvös és soha sem káros. Megelégedésnek is — igazi 's lehetőség-szabta korláton túl nem erőlködő tudás legbiztosb kútfeje. Még a' rab is nyugottabban hordja lánczait, 's nem gyötri magát széttépésök' hiú erőlködésével, ha azoknak szét nem szaggatható voltát igazán tudja. A' rabszolga is, ha szomorú helyzetének balsors-szabta változhatlansága 's viszonyai felől igazán van értesítve, kevesebbé hajlandó kétségbeesés általi elcsüggedésre vagy szilaj kitörésre, mint kinek viszonyairól 's jövődjéről csak indulatok 's szenvedéstől ingerelt érzete fest képet. Békétlenség' 's ellenszegülés' egyik fő oka abban van, hogy az emberek személyeknek tulajdonítják azt, mit sors mért rájuk. Ha tudnák a' bajnak ezen okát, nem okoznának 's gyűlölnének érte másokat. Sors' kénytelenségétől békében tűri el az ember azt, mi emberektől jöve tűrhetlennel látszik.

Illy móddal tanított- 's neveltek képesek 's érdemesek is lesznek az elősoroltam jogok' bírására 's helyes használatára.

És az illyeknek ama jogokat megadván, 's így őket az alkotmány' malasztáiban reszesítvén: szorosán leendenek annak érdekeihez kapcsolva; 's a' nemzet, jó és szilárd akaratú, roppantra növekedendő tömeggel fog szaporodni.

A' másik tárgy, mire nálunk fő ügyeletet kell fordítani: a' magyar nyelv. Erőszak minden helyzetben és korban ellenhatást szül: de eröltetés vizásabb hatást — 's az ellencselekvés' vagy nemcselekvés' ösztönét egy korban sem idézi inkább elő, mint a' gyermeki években. Azért a' magyar nyelvet idegen ajku gyermekek közt nem eröltetve 's büntetéssel, nem anyai nyelvek' eltiltása által; hanem ahoz édesítve, szelíd módon 's azt jutalom' 's örömyerhetés' eszközévé téve, kell tanítani. — Tudjuk mi könnyen tanul gyermek nyelvet. Tanítónak szorgalma 's helyes modora eleinte sem fog nagy akadályra találni. Magyarúl épen nem-tudó növendékei közül, ha előbb csak néhányat is annyira visz, hogy magyarúl kezdjenek beszélni; 's ha ilyen egy iskolában csak néhány van, könnyű versenyébredetés által ezeknek számát lassankint többséggé emel-

ni: midőn ez el van érve, a' kevesebb szám a' többséget önként követi.

Anyai nyelvünknek illy módoni terjesztése — a' mellett, hogy a' halomra felhordott okoknál fogva nemzetiségünk' öregbitésére elkerülhetlen; a' mellett, hogy a' mondott jogok' elnyerése' egyik feltétének kell lenni; és a' mellett, hogy ez mind nyelvünk mind fajunk elleni gyűlölség' enyésztetésére fő eszköz, — mivel azt, mit tudunk, nem gyűlölni, sőt ahhoz bizonyos vonzódással lenni az emberi természetben fekszik: — ezen okok mellett — mondom — a' magyar nyelv' megtanulását könnyűvé tenni 's azt eszközölni — mint már kifejeztem — épen idegen ajku honosink iránti szoros kötelesség. Magyar nyelvet ugyanis törvény' 's közigazgatás' nyelvévé tenni, 's az ez által elkerülhetlenné vált, 's magány életben 's tudomány' és mesterségek' mezején is naponkint szükségesebbé váló magyar nyelvet mindenkinek nem tanítani: nem csak bűnös hanyagság, hanem valódi kegyetlenség lenne.

Népiskolákra nézve lelkipásztorok igen sokat tehetnek; 's szent hivatásuknak ennél szebb feladata nincs is. Idvezítőnk' példája szerint, a' kis-

dedeket maga körül gyűjtve ápolva 's oktatva lelkipásztori tiszteben jár el — tiszteletet 'a áldást aratandó.

Vannak, kik e' mezőn most is jótévéleg működnek. Áldás nevőkre! az ég sokszorozza számukat!

Falusi 's a' városi népiskolák mellett mulhatlanul szükségesek nálunk kisdedóvó intézetek.

Kisdedóvó intézet az, minél korunknak sze-
líd emberiséget jellemzőbb, áldottabb 's dicsőbb
szüleménye nincs.

Jóltevő harmatkint szállott az menyből em-
beri neműnkre: zaj és pompa nélkül, de sikerrel
csiráztatva a' jót 's terjesztve az áldást.

Ez ég' malasztját a' jó Isten, ugy látszik,
mint ha épen rajtunk könyörűlve bocsátotta volna
a' földre. — Ezen intézet az, melly elérhetővé
teszi azt, mi reánk nézve a' legnagyobb nyereség
és kincs; 's miért azon ég-adta intézet nélkül
csak siker-nélküli fohászainkat lehetne égre emel-
nünk. Ezen intézet szert nyujt biztost és kön-
nyűt olly baj' orvoslására, mi különben csak kí-
nos és veszélyes műtételek által s hosszas szen-

vedés után, vagy hihetősebben úgy sem lenne gyógyítható.

Igenis kisdedóvó intézetek azok, mik által nemzetiségünk' terjedését 's nemzeti egységet, ezen minden áldások' egyik főbbikét legkönnyebben 's legbiztosabban elérhetjük; ez az, mi által a' fenyegető veszélyeket legkönnyebben 's legsikeresebben távoztathatjuk el. És ezért nincs tárgy, mire honfiam' figyelmét vonni 's munkás részvétőket feléleszteni inkább ohajtanám, mint kisdedóvó intézetekre.

Illy intézetek annyira a' létező szükség' 's az élet' kellékeiből meritvék 's annak megfelelők: miszerint kedveltetnek olly miveletlen földnépe által is, melly különben javításnak 's ujításnak épen nem barátja, 's mellyet sem szép szó sem erő nem igen tud gyermekeinek más falusi iskolábai járatására birni. — A' szegény sorsu — munkával és dologgal elfoglaltakat apró gyermekeikeli bibelődéstől menti fel. Nem kénytelenek dolgukat mulasztani 's honn ülni a' családanyák, vagy a' már dologtehető nagyobb testvérek: ha a' kisdedeket jó gond alatt tudják, nem kell félniök, hogy vagy szekér 's marha gázolja el utcán, vagy

tűznek teszik magukat 's szüleik' vagyonát marta-lékává. Ezért a' legvadabb nép is örömet adja gyermekeit kisededóvó intézetbe.

A' tót, rác, oláh, vagy német kis gyermek megtanul magyarul munka 's fáradság nélkül. Gyermek egy nyelvet olly könnyen kezd beszélni mint mást. Mi könnyű ily intézetnek már fen-állásakor, kivált a' legkisebb gyermekeket ma-gyarául szólaltatni meg; 's midőn pár év múlva egy része, t. i. a' nagyobbacska már beszélnek ma-gyarául, az intézetbe később jött kisebbek ma-guktól 's önként fognak hasonlóan szólalni meg. Egész helység' népessége, a' kisededóvó intézet' létre jöttétől számított húsz év múlva, meg lesz magyarosítva, azaz fog tudni 's beszélni magyarul. Magyarosítás alatt ennél többet nem lehet 's nem kell érteni. Sem szükség sem czél, hogy az ide-gen ajkuak anyai nyelvöket elfeledjék. Arra, mi nekünk kell, 's mind arra mit eszközteni szán-dékunk 's kötelességünk: elég, hogy magyarul tudjanak.

Kisededóvó intézetből minő romlatlan, mennyi játszva szerzett tudással 's hasznos ismeretekkel, mennyire ügyesedve 's csinosághoz 's rendez

szokva,—’s vallásos, erkölcsi ’s értelmi miveltségre milly fogékonyan megy a’ gyermek 7—8 éves korában falusi ’s más népiskolába. És ott ez alapra czélszerűn építve, értelem, becsületesség ’s munkásság bizonytal még terjedtebbé váland; mint most tudatlanság, henyeség ’s minden bűnök’ olly roppantra terjedt csoportja.

Kisedóvó intézet azért — újra meg újra mondom — legyen törvényhozásunk’, törvényhatóságaink’ ’s mindnyájunk’ egyik legfőbb gondja ’s igyekezete.

Van agarász-társaságunk, van gazdasági-egyesületünk, vannak Casino-társaságaink ’s hangász-egyesületünk; van vivó-intézetünk ’s állat-tenyésztő társaságunk; keletkezik iparegyesület ’s honi gyárok’ előmozdítását czélzó társaság. És mind ezek — hála az égnek! — részvét ’s közremunkálás által meglehetősen diszlenek. Van kisedóvó intézeti társaságunk is; ’s ez hanyatlik. És épen ez részvét’ hiánya miatt — oh bűn és gyalázat! — kénytelen úgy is kicsinyre szabott ’s kevés költséget kívánó körét szükíteni, hogy lelketlenség’ ’s hidegség’ előlő fagya közt még fentarthassa sinlődő létezését.

Honom' jobbjai 's tehetősebbjei; de ki csak ember-társa' javítását, a' bünök' kevesítését 's hazája' legszentebb érdekeit csak valamennyire is becsben tartja, 's ki csak keveset szakaszthat is elkerülhetlen szükségeiből, — sürgetőn 's esdekelve szólítom fel mindnyájakat' részvétét! E' szent oltár megkivánja a' szegény' fillérét ugy, mint a' gazdag' dús ajándékát. Bár mi és mennyi szent czélra 's bár mennyit szenteljen valaki, — csonka lesz áldozatja, 's hiányozand az mi az emberiség' 's nemzet' nemtője előtt legkedvesebb, ha e' szent oltáron is nem füstölgend adománya.

Öregeink' számitása szerint helyes és illő volt, minden buzaasztag vagy kazal után egy pár vadászebet tartani. Kinek van egy vagy több faluja, — huzhat huznia kell abból annyi hasznót, hogy minden helységében nagy maga megerölte-tése nélkül kisededóvó intézetet állithasson, 's a' falusi oskolákat jó karba helyezhesse. Egy két ezer forinttal fel van egy kisededóvó intézet állítva 's örök időkre megalapítva; és soha nem hervadandó érdem szerevve az emberiség' 's nemzet' ügyében.

Egy olly társaság' alakítására szólitlak fel honom' gazdagabbjai, mellynek becsületdús körébei léphetés 's taggá válhatás' feltéte legyen: birtokában lévő falujában, vagy faluiban illy intézetet, vagy intézeteket állítani.

Illy társulat sem jogot sem külső fényt — igaz — nem adhat; de — istenemre mondom — az emberiség' 's nemzet' hálájára jogosítottabb 's igazi fényvel tündöklőbb ennél még sem lehetne.

Helységeben, hol több birtokosok vannak: mi egyre esik, minden esetre birtokához 's hasznához képest olly arányban esik, mennyit tennie nehéz semmi esetre sem lehet.

Mind falusi oskolák mind kisedővő intézetek alkalmas tanítókat tételeznek fel. — Illy néptanítókat alakító intézetek költségesebbek. Ezeknek felállítása a' gazdagabb egyházi 's világi személyek' szép 's irigylésre méltó feladata.

Nem egy kettő, hanem feles illyen kell. De ha minden gazdag pap 's mágnás, ki illyet maga' megrontása nélkül állithatna, állítana is; sokkal több keletkeznék, mint a' mennyire szük-

ség van. Oh emberiség' és nemzetiség' szent lelke, száld meg őket!

A' törvényhozás' hatalmas akaratján 's egyének' lelkeségén kívül, egyesületek 's törvényhatóságok is hozhatnak illy népnevelőket alakító intézeteket létre.

Falusi oskolák' számárai tanítókat, vagyis — úgy nevezett — oskolamestereket formáló intézet több költséggel járó, mint kiseddóvókat alakító. De ez is — kivált létező nagyobb oskoláknál 's azokkal kapcsolatban — épen nem olly költséges, hogy az egyeseknek csak mérséklelt hozzájárultából gyűlő öszveg által is ne fedeztethetnék.

Kiseddóvók' intézete pedig igen egyszerű, 's minden intézetek közül, mellyek' célja már élemedettebb személyeket valamire idomítani; bizonynal legkevesebbe kerülő. Természetes ez; mert erre sem sokféle tanári szék sem költséges könyvtár, műszerek 's készülétek nem szükségesek.

Alkalmas népnevelők nemlétének az is adatik okául, miszerint kevés — kivált valamire való — ifju szánja magát reá. Igaz, miszerint nálunk azon fonáság nagyon divatos, hogy minden, ki

csak jócskán is tanult, vagy csak az oskolai esztendőket átnyomorgta, 's oskolai bizonyítványt nyerhet: ügyvédi 's polgári közhivatalos pályára akar lépni. Ez 's reáliskolák' nem léte oka annak is, hogy oskolákból olly kevesen adják magukat kézmivességre, mesterségekre 's kereskedeésre; 's hogy hivatás nélkül is felsőbb tudományok' illyeknek nem gyümölcsöző mezején, annyin gyötrődnek elérhető czél és siker nélkül. — E' tudóssá válni akarás' nem annyira viszketege mint szokássá váltsága, 's közhivatalokrai tulságos vágy — igaz — egyik oka annak, hogy olly kevesen szánják magukat néptanításra. De ha azon eszme, miszerint ez a' hivatások' legszebb- 's tiszteljesbei közé tartozik; hogy e' téren az igen sokat használhat 's becsültetést arathat, ki máson haszon 's név nélkül olvadna a' csekélyek' 's kontárok' csoportja közé: — illy nézetek' terjedésével — mondom — mit pedig a' felsőbb tanodák' tanárai nagy részben eszközölhetnek, reménylhetőleg ez üdvteljes pályára magukat szánók hiányozni nem fognak.

Ez említettnél ama hiánynak nevezetesebb oka: a' népnevelőknek mostani alárendelt 's tekintet

nélküli — hogy ne mondjam — megvetett és szánásra méltó szigorú anyagi sorsuk. — E' bajokon segíteni kell. — Ha e' személyek, mint a' mondott jognyújtó tulajdonokkal természetesen felruháztak, azon jogokat birandják, tekintetök mindjárt olyan leend, mi helyzetöket kívánatossá teendi. — Anyagi helyzetük' javítása is első szükségű tárgy. Ez a' községek' készségét 's áldozatját is, tehetősebbek' bőkezűségét, 's a' törvényhozásnak is munkás figyelmét — kötelesség'parancsával igényli; de ez útakon könnyen el is érhető.

Mind az, mi eddigelé mint teendő elősoroltatott, 's miből sokat egyéneknek kell 's lehet tenni, törvényhozás' hozzájárultát is feltételezi. Azért lássuk teendőink közt negyedszer azt, miket törvényhozásnak lehetne 's kellene tenni.

A' helyes követelések' megadása, 's törvényben kimondott biztosítás általi kibékülés' 's egyeség' előidézése' nagy és felséges művére elkerülhetlen, hogy a' törvényhozás illy értelmű törvényt alakítson.

„Erőpontosítás lévén a' hon' fenmaradása' 's boldogsága' feltéte, erre pedig nemzeti egység

's egyesség fő eszköz: bánattal tapasztalja a' törvényhozó test honunk' különböző ajku lakosai közt a' károsan 's veszélyesen növekedő surlódást. Minek megszüntetésére 's a' kedélyek' megnyugtatására nyilván kifejezi, miszerint:

1. Az idegen ajkuakat anyai nyelvöktől megfosztani, 's annak magány életben 's társas viszonyokban használatától eltiltani koránsem szándéka; sőt annak szabados használata iránt azokat biztosítja. Valamint

2. A' hozzá kapcsolt Horvát- és Tótországokban, azoknak törvényesen létező saját nemzetiségét a' magyar alkotmány' oltalma 's biztosítása alá helyezvén: ezen országokra nézve az ott divatozó nyelv' magány 's társas életbeni használatán kívül, keblökbeni közdolgok' 's közigazgatás' folytára 's minden hivatalos iratokra nézve — az eddig ott divatozott 's divatozó szokást fentartandónak határozza.”

3. „A' különböző ajkuak közti viszátkodásokat károsoknak 's veszélyeseknek ismervén el, az arrai ok-adást bűnösnek nyilvánítja. Mire nézve

4. Az idegen ajkuakat — legyenek azok németek, tótok, oláhok, vagy más nyelvet beszélők — anyanyelvök' magány 's társas körökbeni használatában akadályozni, 's azokat erőszakkal a' magyar nyelv' használatára szorítani: sem törvényhatóságoknak sem egyéneknek nem szabad. Nemkülönben

5. Az idegen ajkuakat nyelvökért 's fajukért gúnyolni és sérteni, azok ellen ingerelni, — akár szóval akár írásban, avagy tettel történjék is — tilalmas. Másfelül

6. A' magyar nyelv lévén törvényhozásnak, közigazgatásnak 's törvénynek eredeti nyelve, 's ezekbeni központosulás 's egység a' közboldogság' feltéte: azért a' magyar nyelv' törvény-rendelte használata 's terjedése ellen, bár minő igenleges vagy nemleges merény; valamint az, és az azt beszélők elleni gúny 's ingerlés, tiltatik."

Ily célzatu törvényt haladék nélkül már a' legközelebbi országgyűlésen szükséges alkotni.

A' nemzetiség' szilárdítására 's terjesztésére — kétségkívül — az alkotmány' 's nemzet' érdekéhez mentől többeknek kapcsolása fő eszköz. — Ennek létesítésére bizonyval legsikeresebb mód az

alkotmányos jogoknak feltételekhez kötött 's a' mondottak szerinti kiterjesztése. — Ha a' mondottak törvény által létesülnének: mint varázsvessző által, egyszerre lenne a' nemzeti egység' 's erő' biztos kifejlésének szilárd alapja megvetve.

A' mennyit törvényhozásunk — a' kor' kívánatait megértve — a' mondottakból olly móddal létesít, hogy a' többi' bekövetkezésének útja meg legyen nyitva: annyiban lesz a' nagy cél megközelítve, 's annyiban a' veszély ellen gát emelve.

Minden esetre időhaladékot nem-szenvedőleg teendő:

1. Az alkotmányos jogoknak a' mondott mód 's feltételek értelmében a' városok' összes polgárságárai kiterjesztése.

2. A terjedt értelemben vett honoratioroknak (tisztéseknek) — mi alatt értelmi fejlettségnél egyebet érteni nem lehet; de azt lehet is kell is — az elősorolt polgári jogok- 's javadalmakbani részesítése.

E' kettő már létező törvényeinkben találja kész alapját. A' meglévőnek vagy 'meglenni' kellettőnek kiépítése az, mi előttünk áll, 's mi

nem csak alkotmányunkkal nem ellenkezik 's azt nem csorbitja, sőt abból szükségesképen foly, 's annak kiegészítésére mulhatlan.

Van még egy harmadik, mit a' nemzeti-ségnek érdekek' összeolvasztása általi öregbitésére, törvényhozásnak mentől előbb meg kellene tenni; minek eszközlése szintolly üdvös mint halasztása káros, megtagadása pedig veszélyes. Ez a' nemességnek háziadóbani részesülése.

Senki sem fogja tagadni — mi már annyiszor mondatott — hogy nemzeti egység mind közvetve mind közvetlen, érdekek' közössé-tétele által eszközölthetik leghamarább 's legbiztosabban. Érdekek' egyenlősége 's egysége sok más egyenetlenséget, 's különbséget képes kiegyenlíteni. Hasonérdekek' felszólamlása ellenkező érzeteket, sőt szendvedélyeket is gyakran hallgatásra bír. Kinek érdekét a' magunkéhoz kapcsoljuk, frigy-esünnké tesszük azt; habár addig érdeke 's törekvése ellenünk volt is. Érdek szorosabban 's rokonná tevőbben nem igen kapcsolthatatik, mint terheknek, abbani osztály által eszközöltt kön-

nyítésével. Tehernek együtti hordása, kötelességnek együtti teljesítése — rokonérzetre, egymáshoz ragaszkodásra 's egymásoni segítésre felhívó cím 's helyzet. Terhen — kivált sullyal nyomón — könnyítés lekötelező de nincs lekötelezőbb, mondhatni — szívet megnyerőbb, mint midőn a' könnyítés olly móddal történik, hogy a' tehernek egy részét a' sulyosan nyomott vállakról le-, és tulajdon vállainkra vesszük. Már ezen tekintet elég lehet 's elégnek kell annak lenni arra, hogy a' nemesség a' közterhek' legalább egy részét magára vállalja; 's így az annyira nyomott és terhelt köznépen könnyítvén, azt mind maga iránt lekötelezze mind ez által is érdekeihez csatolja.

Azon mindennél fonákabb képzet, mint ha nem-fizetés szabadságnak lenne feltéte 's következése: szűnjék meg már köztünk eszünk' vagy akaratunk' gyalázatjára még tovább is létezni. Honosodjék meg már valahára nálunk azon fogalom: miszerint fizetni, ugy hogy a' fizetés' mennyisége 's célja, hozzájárultunk 's mirei használata 's mikinti kezelése tudtunk nélkül történjék, — igenis szolgaság' bélyege; ellenben szabadság' következése: fedezni 's fedezhetni saját

szükségeit. Valamint egyén, a' szó' valódi értelmé szerint az tehetős, ki sokat költhet 's azon sokból, mit pénzzel tenni lehet, mentől többet tehet: ugy nemzet annál tehetős, 's annál távolabb van szolgálattól 's annál közelebb urasághoz, mentől többet fizethet 's fizet maga számára, 's mentől többnek tételére képes az által. És válják közöttünk is honossá azon világszerte elismert eszme: hogy illy tehetős 's annálfogva előkelő 's kijelelt nemzet közt megint csak az lehet kijelelt, ki fizet; 's csak olyan mértékben lehet előkelő, millyenben járul a' köztehetőség' létesítéséhez.

Mind ezen nézetek 's igazságok annyira szólnak a' nemesség' adófizetésbeni részesülésének illő, helyes és szükséges volta mellett: miszerint minden más indok nélkül arra készzé kell lennie. De ezenkívül az örök igazságnak ez iránti parancsa tiszta 's elhatározott — minden adóra, de főként a' házi adóra nézve.

Ideje már, hogy megszűnjünk nem látni azt, mi olly szégyenítő meztelenségben áll az egész világ' szeme előtt; 's nem hallani azt, mi olly ideget rázón harsog 's annyira égre kiáltó: hogy

t. i. nálunk épen az 's csak az fizet, kinek nincs, kinek van nem fizet; hogy a' terheket az és csak az hordja, ki gyenge, — kinek pedig vállal izmosak, ki a' terhet hordani jól bírná, az mindentől ment; — és a' mi még több, hogy azon költségeket is, mellyek legközelebből a' nemességet illetik, ugyanint igazgatásának 's hivataloskodásának házi költségeit is egyedül 's kirekesztőleg a' földnépe 's parasztság hordja. Mi által ezen egész testület, melly a' nemesség szép nevét hordja — 's e' névre nem kis mértékben büszke — azt teszi, mit közüle egyéni 's társas viszonyaira nézve a' legutolsó is nemtelennek tartana 's szégyenlencé tenni: azaz házi 's egyéni költségeit, 's érette 's számára tett kiadásokat mással fizetteti. E' helytelenségnek 's e' szégyennek olly régóta 's olly nagy mértékben nőtt súlya alól, a' helyesség 's nemzeti becsület' szent nevéért menekednünk kell.

A' házi-adóvani részesülés' tömérdek hasznu, helyes és szükséges volta sokak előtt áll honunkban tiszta fényében. E' valóban nemesek' törekvése hatott a' nemesség' nagy számára, mellyben jó iránti fogékonyság 's készség nem hibá-

zik; 's mellyben e' tárgy iránt is a' helyesnek 's illőnek érzete — habár sokakban csak sejtelmekint, vagy másokban szükkeblűség, előítéletek, 's önzés által háttérbe nyomva — létezett.

Lelket-emelő 's a' legszebb reményekkel biztató volt az ezen ügy iránti készség' terjedése. — Ekkor felléptek többen. A' köz nemesség tömegben gyűjtetett fel 's csődítettett a' törvényhatóságok' teremeibe. Szóltak ezeknek régi megrögzött nézeteikhez, szóltak a' nálunk annyira honos fizetéstőli undorodáshoz; hiúságnak 's gyengeségnek hizelegtek; — másfelől nemes társaik' gyászos tudatlanságát használták költött rémképekkeli ijesztgetésökre. Az így felingerelt 's elcsábított tömeg helyenkint megbuktatta az ügyet; 's több törvényhatóságban — jövő országgyűlésre, vagy a' házi adóbani részesülés elleni, vagy azt mellőző utasítások készültek 's készülnek.

És buta tömeggel és nyers erővel részint a' legbotrányszerűbb módon 's erőszakkal, illy végzéseket tétetők,— olyanok voltak e, kik helyzetök' következtében a' tárgy' illő, helyes, hasznos és szükséges volta iránt, természetes vagy lega-

lább menthető tévedésben vagy tudatlanságban lehetnek? — Fájdalom, nem. Nagyobbára főrendűek, felsőbb körök' tagjai, magas állásuak 's hivatalbeliek tették ezeket. Illyenek léptek fel: mint a' nem-fizetés', 's a' szennyes mássalfizettetés', 's máson — még pedig a' legszegényebbekeni — élősködés' apostolai. Használtak nyers tömeget 's erőszakot olly elvek' megbuktatására, mellyek a' világ' minden civilizált nemzetei által elméletileg 's gyakorlatilag el vannak fogadva.

Mondják ugyan némellyek: miszerint többeknek tulhevű buzgósága, 's jelesen a' „Pesti Hir lap” ez ügy melletti erőszakoló felszólalásai reactiót szülve 's ellenhatásra készítetve, okozták mind ezen ellenszegülést.

Igaz, többen 's a' „Pesti Hirlap” is férfiasan 's erőteljesen fejezték ki több javítások' 's azok közt a' háziadóbani részesülés' sürgető szükségét. — Illy elhatározott szavak, mellyekben nem felekezet' kívánata, nem személyek' sürgetése, hanem a' helyesség' 's okosság' követelése fejeztetik ki, — hitem szerint — senkit sem ingerelhetnek, senkit sem birhatnak megátalkodottságra.

Ha mégis volna, kire illy szavak azon hatással lennének, az ama gyermeknél is gyermekebb lenne, ki a' kemény földre haragszik, mellyhez orrát csapta, 's azt üti hiú boszujában; amaz ugyanis még ennél is nevetségesebbet tenne — 's haragunnék azért, 's vakon követett utját átalakodottan folytatná, azon okból: mert megmondták neki, hogy ez úton bukni fog, 's orrát zuzandja; 's mert megmutatták neki az utat, mellyen biztosan 's kényelmesen járhat 's kívánt célra juthat. Hogy illyesmiért emberek boszúra lobbanjanak, 's azt, ki a' körülmények' 's következesek' mind jó mind rossz oldalát mutatja, azért üssék 's gyűlöljék: alig hihető; — de még hihetlenebb, hogy valaki boszúját azzal kívánja kielégíteni, miszerint kész-akarva 's vakmerőn a' megmutatott 's leleplezett; veszélynek rohanjon.

Ha illy gyermekinél gyermekesebb makrancz létezhetik, azt legfeljebb olly míveletlen 's értelmileg kisededkoruaktól lehetne várni, kik polgárikig — mondhatni — még jobb és bal kezök közt sem tudnak különbséget tenni. De ha — fájdalom! — vannak is illyenek még nálunk, koránsem ezek azok, mellyekre az említett férfias

felszólalások 's hirlapi czikkek (mellyeket ezek nem is olvasnak, nagyobbára olvasni sem tudván) az említett hatást gyakorolták. Ezen értelmileg kiskorúak csak eszközök voltak, kiket térszülte ingerültségre vezettek 's úgy használtak olyanok, kik sem helyzetök' sem nevök' sem nevelésök' következtében, ama kiskornak közé nem tartozhatnak — 's tartozniok nem szabad. — Ezeznél semmi esetre sem lenne menthető: ha eszély- 's helyesség melletti ama nyilatkozatok, 's a' közjó' 's ön fenmaradás' nevére tett azon felszólítások illy makranczosságra birták volna. Valóban nagy csökönység hajlam, 's valóban olly állathoz hasonlósság kellene arra, mellynek csökönység leginkább fekszik természetében, hogy olly figyelemzetésekre 's intésekre, millyek amaz iratok- 's czikkeben voltak, a' sülyedő parton önveszélyökre magukat megbakolva ellenszegüljenek.

Illyet a' kérdésben forgókról feltenni nem akarván 's fel sem tehetvén; nem marad egyéb hátra, mint azt hinnem, miszerint ezeknek ellenszegülését azon gyanúsítások szülték, mellyekkel vörös fonalt, forradalmi kort 's hősoket, vagyontalanoknak vagyonosokelleni törekvését s harcztát,

's a' t. emlegetvén, keblöket nyugtalansággal 's fejöket rémképekkel töltötték el.

Akárhogy legyen, károsabb 's nemzetünkre veszélyt 's szégyent hozóbb tett nem lehet, mint a' házi adóban részesülés elleni törekvés, 's kor-kivánta ezen szent ügynek megbuktatása.

Adja Isten, hogy tévedések', helytelen fel-fogás' 's rossz akarat' daczára is, ez ügyet eszély 's nemes érzet, miknek az postulátuma, már kö-zelebbi országgyűlésünkön kivívhasák; 's mentse az ég honunkat ennek megbukása' szégyenétől 's veszélyétől.

A' nyelv' terjesztése' tekintetében, mit törvényhozás tehet 's mit tennie kell, részint nagyon könnyű, mert csak néhány sorba kerül; részint költséges 's áldozatot is követel.

Az elsőhez tartozik kimondása annak:

1. Hogy a' magyar nyelv, valamint a' tör-vénynek 's országos és törvényhatósági tanács-kozásoknak 's érvényes határozatoknak, ugy a' közigazgatásnak is hivatalos nyelve. — Hogy minden hivatalos munkálatok 's iratok, mellyek iránt a törvény ellenkezőleg nem rendelkezik: csak

magyarúl folyjanak 's szerkesztessenek. Illy kivétel lenne a' horvát- 's tótországi megyékre nézve: keblökbeni köz- és magány-dolgaik' hivatalos folytatása; mellyekre nézve a' latin nyelv' használatában továbbra is meghagyatnának.

Ugyan ezeknek szabadságukba helyezvén: a' felséghez, az ország' fő-kormány' székeihez 's törvényhatóságaihoz latin feliratokat, jelentéseket 's leveleket intézni; valamint a' felsőbb ítélőszékek elébe pereiket azon nyelven vinni fel. Oda értetvén, hogy mind ezen helyekről, hozzájuk csak magyar nyelven intézendő minden irományokat elfogadni tartozzanak.

2. Kifejtése annak, miszerint a' közoktatási nyelv a' magyar. Mi annyival is inkább nem lehet máskint; mivel — mondhatni — esztelen fonáság: hogy a' közoktatás nyelve más legyen, mint a' közigazgatásé. — Erre nézve is nyilván kifejezendő: hogy a' classicus, 's mint ilyen annyira szükséges 's teljességgel el nem hanyaglandó latin, valamint a' német nyelv is, mikint tanítássék, és minő tudományokban, és mikint használtassék.

3. Hogy minden falusi 's városi népiskolákban a' magyar nyelv taníttassék, a' kiseddóvó intézetekben pedig csak az divatozzék. — Minélfogva természetes: hogy valamint törvény által már kimondatott, miszerint lelkészeknek (kik hasonlólag népnevelők is) magyarul kell tudniok; ugy az is kimondassék, miszerint népoktatókul 's nevelőkül — a' mennyire lehet már most is — olyanak alkalmaztassanak, kik magyarul tudnak. Hogy pedig ez teljesen lehetségessé váljék, 's hogy az épen említett rendszabás a' magyar nyelvnek minden népiskolákban leendő tanítása 's minden kiseddóvó intézetbeni divatozása iránt mentől előbb teljesen végrehajtható legyen, természetes, hogy magyarul tudó népnevelők- 's oktatóknak elegendő számbani létezéséről gondoskodni kell.

Illy magyarul tudó de különben is alkalmas népnevelőknek 's kiseddóvóknak elegendő számbani idomításáról azon kívül, mi ezen egyik első rendű és fő szükségünk iránt már mondatott, még azt; mi erre nézve törvényhozás' körébe tartozik, még utóbb.

Már sokszor volt mondva 's világosabb,

hogysem ismételni kellene, miszerint a' magyar nyelvnek azon állásából, mellyen már áll 's mellyre még hágand, folyó kötelessége a' törvényhozásnak 's épen a' magyarul nem beszélők iránti szoros kötelessége: azokat a' magyar nyelv' megtanulására — 's az által egy olly soknak elérésére vezető 's annyira szükséges és hasznos eszköznek megszerzésére vezetni.

Épen azért Horvát- és Tótországra is kiterjesztendő a' magyar nyelvnek tanítása.

Ez említetteken kívül, mellyet a' törvényhozás egyedül akaratjának kimondása által eszközölhet, vannak még teendők, mellyek költséget 's lehet — áldozatot is követelnek.

Illyen az, melly — mint látók — a' népnevelésnek alapja, t. i. népnevelőket 's oktatókat alakító intézeteknek felállítása.

Falusi 's városi népiskolák' 's kisdedóvások' czélszerű 's a' mondottak szerinti létezése alkalmas oktatókat tételezvéen fel; 's illyenek nélkül, bár mi jó akarat 's bár minő költség sem lévén képes azokat előteremteni: azért annyival inkább kell mindenek előtt illy népoktatókról gondoskodni, mivel a' népiskolák 's kisdedóvások sem ér-

telem' 's erkölcs' sem nemzetiség' terjesztésének valódi tényezőivé nem válhatnak, míg elegendő alkalmas népoktatók 's kiseddóvók nem léteznek, 's míg nem lesznek számosan olyanok, kik a' tót oláh vagy német ajku vidékekben alkalmazandók azon illető nyelvet tudják, de azonban természetesen magyarul is beszéljenek.

Már mondatott: miszerint létező nagyobb 's kisebb tanodákban nem sok költséggel 's kevés bajjal lehet illy képező intézeteket létre hozni. Hogy mindenütt, hol a' tanoda' kiterjedése 's célzata engedi, ez történjék: azt a' törvényhozásnak rendelni kell.

Szükséges azon kívül néhány nagyobbserű 's kiterjedésű intézet — népnevelők', oktatók' 's kiseddóvók' képezésére; olly intézetek, hol az önköltségökön levőkön kívül számos stipendiumok legyenek, illetén növendékek' számára.

Illy intézetekhez, valamint a' létező tanodákban felállítandókhoz célirányos a' helybeli népiskolát, t. i. a' nyolcz éven felüliekből állót és a kiseddóvó intézetet hozzá csatolni; miszerint népiskolai tanitóságra 's kiseddóvóságra készülők felügyelet alatt gyakorlatilag képezzék magukat.

Illy intézetek' alapítása 's létbe hozatala tetemes pénzmennyiséget igényel; de koránsem annyit, mi a' szükség' nagy voltát 's a' közeli siker' tömérdekségét felvéve, országos rovatál által könnyen elő ne idéztethetnék.

Ha tiz év előtt csak egy milliót szánt volna erre az ország; 's mi egy millió Magyarország' népességét, kiterjedését 's vagyonosságát is tekintve! Erdélyben egy ember, a' már nevezett tisztelt emlékű püspök Bab János egyedül tett annyi értékű alapítványt. És csak egy millió jól alkalmazva 's használva, mennyi eredményt nem idézett volna az óta elő. De vesztett idő 's elhanyagolt tett csak a' bánat' fulánkját hagyja kebelben, 's még boldog egyén 's boldog ország, melly drágán fizetett tanulságát hasznára tudja fordítani; 's vesztett idő után még többet veszteni, 's mulasztott teendőt még tovább is mulasztani megszűnik.

Csak egy milliót tehát a' népnevelés' előmozdítására közelebbi országgyűlésen. Ezzel olly teendő lesz megkezdve 's ollyannak alapja megvetve, minél sürgetőbb semmi sincs.

Ezen egy millió, habár sem az adó országot

sem a' czélt mire adatik felvéve nem sok is, de soknak lehet 's leend is magköve: mert fel kell tennünk azt, mit fel nem tennem honosim' sértése lenne, — miszerint ezen kicsiny rovatál által sem törvényhatóság sem egyének nem fogják magukat azon emberi 's hazafiui kötelesség alól feloldozottaknak tekinteni, minnek következtében kiki maga körében tehetsége szerint, törvényhatóságul, egyénileg 's egyesületek útján a' népnevelést előmozdítani tartozik.

Kimondván a' törvényhozás azt: hogy a' magyar nyelv minden népiskolában — hol és mihelyt azt magyarul tudó tanító' szerzethetése lehetővé teszi — 's kiseddóvókban a' magyar nyelv legyen divatozó; mondja ki azt is, hogy ezen 's ezen tanítási rendszer, bánásmód, 's ilyen és ilyen tanítási tárgyak mellett — minden népiskolában az illető növendékeknek a' hon' állása 's abbani helyzetök- s kötelességökkel megösmertetése, olly értelemben 's czélből mint már mondatott, tanítassék.

Mind ezeknek eszközlésére szükséges:

1. Hogy a' törvényhozás egy bizottmányt nevezzen ki, melly a' legczélszerűbb- 's gyakorlatilag legjobbnak elősmert, 's helyzetünk' 's né-

pünk' jelleméhez 's állásához alkalmazott népnevelési rendszert 's bánásmódot — nem vélemény gyanánt, hanem mint tüstint gyakorlatba veendő — elhatározza.

2. Hogy az alkotmányos lét', az abból jövő viszonyok' 's folyó polgári kötelességek' kézikönyvét, a' fejedelemhez 's honhoz buzgón hű 's törvényt tisztelő polgárokká leendők' számára kidolgozza. És ezt kiterjedésére 's modorára nézve egyszer a' lehető alakban, a' kisebb koruak', azután valamivel bővebben az egy pár évvel nagyobbak', és egy harmadik még terjedtebb 's szilárdabb alakban a' serdültek' számára; de ezt is meg koránsem oly bő 's annyira kimerítő minőségben, millyenben polgári alkotmányunkat a' joghallgatóknak felsőbb tanodáinkban taníttatni kell.

Ezen bizottmány, — 's az ez által teendő mellett állítson fel a' törvényhozás népnevelési kormányt.

E' kormány tartozzék a' rendszeres, czimzett 's fizetéses hivatalnokságok közé. Czimzete 's rangja, valamint fizetése is legyen nagy fontosságához 's hasznos voltához illő 's olyan, mi azt kívánatossá tegye.

E' kormánynak álljon tisztében felügyelni 's eszközölni:

1. Hogy a' törvénynek népnevelés iránti rendeletei egész kiterjedésökben, és a' törvény' céljával 's szellemével megegyezőleg hajtassanak végre.

2. A' népoktatókat 's kisdedóvókat képező intézetekrei felügyelés, 's azoknak igazgatása: újak' létre hozatalának eszközlése.

3. A' néposkolákra 's kisdedóvó intézetekrei felvigyázat; 's ezeknek gyarapítása 's terjesztése.

Népnevelés nálunk olly első rendű szükség, olly mindenek felett hasznos eszköz; 's az a' körüli munkásság 's annak előmozdítása olly érdem, mi a' hon' méltó háláját 's elismerését követeli, 's mire buzdítani helyes és szükséges. — Ennélfogva illő 's hasznos lenne: miszerint a' törvényhozás, az e' téren munkásságnak érdemdús voltát törvény által mondja ki; 's olly fényes például tűzze ki, melly a' legkijeleltebbek' verejtékére méltó.

Érdemrend is, mellyel király 's nemzet illy érdemeket jutalmazna, nem lenne sem a' honra valódi dísz- sem az ügyre tetemes haszon nélküli.

Ki ellenséget győz le, ki ellenséges várat vesz meg: méltán kap díszjelt a' hon' hálája' 's

érdeme' jeléül. Hát ki a' hon' legnagyobb ellen-ségéből: butaság-, erkölcsi romlottság- 's nemzetelleniségből olly sokat győz le; ki a' hon' legbecsesb birtokát, az az értelmes és hű polgárai' számát ujakkal, százakkal 's — tetteinek halálán túl is hatása által — ezekkel neveli, kevesebbet érdemel e? Azon érdemjel, mit népnevelés körüli érdemért hordana valaki: istenemre mondom — bár minő magas állásnak 's bár mennyi fényel borítottak is mellét diszesíténé; 's ezen emberiség' 's nemzet' ügyeért, király 's nemzet által nyújtott diszjel' fénye — semmi másnak sugárai közt el nem haloványodnék.

Törvényhozásnak, az elmondottakon kívül, még egy szükséges és sürgető tenni valója van.

Férfias ellentállás nélkül győzetni le, gyáván esni el: magánál a' legyőzetésnél 's elesésnél is rozszabb. Nagy a' szégyen' bélyege, 's égető mit gyávaság emberre süt; de a' gyalázat' egy része csak társaságilag felállított, 's részint előítéletes képzetek' szüleménye; 's gyáva azaz félénk ember lehet különben jó, sőt érdemtelmes is, — de gyáva nemzet semmire sem jó, létre nem méltó, és sirját jelen 's jövő kor' megvetése gyalázza. — Nemzet

pedig készületlen, fegyvertől elszoktatva 's elpuhulva könnyen játszhat gyáva szerepet; szinte lehetlen hogy olyat ne játszódjék. Szent kötelességét felejtí azért hon íránt, és súlyosan vétkezik az ellen; mely hanyagság által illy jövendót tesz lehetővé 's hihetővé.

Hogy a' legmélyebb- 's tartósabbnak látszó béke is csak olly édes álom' nyugalma, mit nem várt zörrenés félbe szakaszthat, kiki tudja. És minket a' forradalmi mozgalmak' kísértetei, 's az északi orias' torz képe nem háborgatnak e sokkal inkább, hogysen a' béke' karjai közt szunnyadozni sokáig reménylhetnénk?

Béke' felbomlása 's veszély' kitörése mennyi- kint 's mennyi felől fenyeget, ismételve mondtam; 's mindenki kénytelen látni. — Hogy ez előbb vagy utóbb történvén, minket készületlen 's magunkat védni nem tudó állapotban ne találjon; nemzeti lét- 's becsület-parancsolta gondoskodás. — Sok eseményi 's jellemi körülmények' összehatása a' hajdan harcz-edzette magyar nemessel, ritkán nyugvó frigyesét a' fegyvert, félre tétette; de az íránti joga 's tartozása egyenlőn 's egymást feltételezve maradt fen. Törvényeinkben mulasztásunkért szemrehányólag áll fegyverforgatás' 's ab-

bani gyakorlás' rendelete. Nemesi felkelésnek elegendő gyakorlat nélkül csak képzelete is gúny. De mind e' gyakorlatnak mind magának a' felkelésnek a' hadi mesterség' mostani míveltsége 's kellékei szerintinek kell lenni, hogy sem játék sem ürügy sem gúny, hanem céljának, a' hon' védelmének megfelelő legyen.

Ha minden nemes minden rang különbség nélkül — csak a' papok' 's tanítók' kivételével — tartoznék 2—3 évig szolgálni;— ha a' fegyvernemek' különbözősége szerint jól rendeztetnének, gyakoroltatnának, 's jó szellem terjesztetnék 's tartatnék fen közöttök; minő hatalmas hadsereg lenne hon' 's király' védelmére mindig kész, 's bár minő támadó ellenséggel szembe szállható. Ha a' két három esztendeig szolgáltak, minden évben csak néhány hétre gyülnének össze ezredeik' fenálló vázát kiegészítve, nagyobb vagy kisebb csapatokbani gyakorlat végett; szükség' esetére biztos, izmos, és minő nagyszámu őrsereg lehetne így sikra! 'S nem lenne e ez célirányossága mellett a' nemesi kötelességnek 's hajdani szellemnek teljesen megfelelő? — Poroszország e' rendszer által emelte magát alárendelt helyze-

téből Európa' egyik első rendű fegyveres hatalmává. E' rendszerben van királyának hatalma; de ebben — értelmessége mellett — a' nemzetnek is azon biztosítéka: miszerint kormánya a' nemzet' ohajtásainak 's szükségeinek, tetemesen vagy sokáig soha is ellene nem szegülend.

Midőn nálunk örök igazság ki fogja vívni azt, — mi bár mentől előbb történék — hogy kiváltságok', a' szabadság' ezen bitangjai' helyébe, annak ezek által bitorlott örökjébe, törvényes szülöttei, t. i. a' jogok lépendenek; — midőn a' házi's más országul országos célokra határozandó, 's kezelendő adókban a' nemesi rend is részt veend; — és midőn feltételek mellett mások is fognak polgári jogok' gyakorlatában részesülni: természetes, miszerint a' tehernek egy részbeni könnyebülése 's a' jogbirás' nyeresége' következtében a' személyes katonáskodás' tartozásának is többekre kell terjedni. Minek növekedése emelendi a' trón' és hon' erejét, biztosságát és fényét.

Erdélyre is értvén a' mondottak közül azokat, mik ott létesíthetők; az ottani oláhokat illetőleg még egy rövid szót.

Ezen tömegnek helyzetét, mind anyagilag

mind szellemileg javítani olly sürgető szükség, minnek mulasztását emberi 's erkölcsi érzet szintugy tiltja, mint eszély 's polgári kötelesség. — Ha e' nép' sorsa javuland, ha állása jogszerű 's biztos leend, szűnni fog a' magyar nemzet 's nememek iránti viszás érzete 's gyűlölsége. Nevelés, és ez úton a' magyar nyelvnek nem kevesebbé mint értelmességnek köztüki terjesztése által őket jogok' birására képesekké 's érdeme-sekké tévén, 's utóbb jogokban részesítvén is, ellenfelekből frigyesekké válandanak. Hogy igy ezek velünk egybeolvadhatnak, azt nyilván bizonyítja az Erdélyben feles számban létező oláh nemesség, mellyre nézve az egybeolvasztás' létesítésének két kelléke, t. i. jogokbani részesítés, 's nyelv tudásárai juttatás közül csak az első alkalmaztatott; 's mégis annyira tekinti magát velünk egynek, hogy — ha nevelés által a' nyelv' tudása reájok általánosan ki lenne terjesztve, bizonyjal teljes lenne velünki összeforrottsága.

Az oláhokra nézve még nagy figyelmet érdemlő, miszerint 200,000-nél több lakja közülök a' százszokkal együtt az erdélyi szabad királyi földet. Ezeket illetőleg nem kell semmi áldozat,

semmi új intézkedés, csak törvényes pártolás. Ezeket felszabadítván azon törvényelleni nyomás alól, melly most a' szászok' részéről reájok nehezedett, nemzetiségünk' részére meg lesznek nyerve.

Jogszerű helyzet 's a' nyelv' tudása mellett, mennyire enyészik a' külön nemzetiség, vagy legalább abból az, mi káros divergentiát okoz: annak az örménység is példája. Ezen faj szám szerint kisebb lévén, hogy sem magát nemzetileg 's nyelvileg elszigetelhette volna, 's — nagyára — kereskedői életmódja a' magyar nyelv' megtanulására bírván; másfelől pedig jogszerű helyzetben lévén: a' magyar nemzettel elegendőleg ugyanazonosult.

Hogy mind az, mi mondatott, vagy annak csak egy része is létre jöhessen; hogy egyének' 's törvényhatóságok' lelkeségét 's munkásságát siker koronázza; 's annyival inkább, hogy törvényhozás az átalakulás' nagy művében jól eltalálja azt, miket kell legelőbb 's mikint tenni; 's hogy azokat valóban létre is hozhassa: mind erre még kettő szükséges.

Két olly szükséges teendő, mit helyesebben nem a' többi után, hanem előtt kell vala mon-

danom; mert ezek a' többinek lényeges feltételei.

Egyike e' kettőnek: egyesülés 's egység.

Honunk' különböző fajú 's a'jku népe közt valódi egységet csak létező sok előítélet', elfogultság', félreértés' 's vizás érzet' legyőzte után érhetni el; ez pedig viszont feles alkotmányos javítástól, 's így eszközendő érdekekbeni egyesülés-, nézetekbeni közeledés- 's egymásnak megértésétől reménylhető. Mind ez időt kíván; 's valamint a' magyarok', úgy a' többi fajbeliek' részéről is értelmi fejlődést 's jogérzet' 's eszély' szabályai iránti hódolatot igényel, 's azt tételez fel. Idő kell míg ingerült 's fellázadt kedélyek csillapodnak,— idő míg egymáshoz simul, mi egymás ellen szegült.

Nekünk magyaroknak szoros kötelességünk: az engesztelésre 's kibékülésre mindent elkövetnünk; szoros kötelességünk gondosan távoztatni nem csak mi sért, de mi ingerelhet is. Mind törvényhozási 's törvényhatósági tanácskozásokban mind társági s irodalmi körben kerülnünk kell mit más fajú 's nyelvű honosink erőszakolásnak vagy megvetésnek csak magyarázhatnának is. Illyesminek tett- vagy szóval merénye, minden gőg 's

az ő rovásukrai elménczkedés, mint bűnös oktalanság távol legyen tőlünk. — Testvéri jobbunk nem csak kibékülésre, hanem együtti hű munkálásra legyen nekik nyujtva; 's nyujtva még azon esetben is, ha ők azt elfogadni nem akarnák. Jó szándéknak 's őszinte akaratnak folytonos nyilvánítása — nem lehet, hogy ha egyszerre nem is, de később bár minő hidegség- sőt ellenséges idegenségnek is jegét fel ne olvassza; nem lehet, hogy bizodalmat ne gerjessen. Ha ez kezd csirázni, ha valódi érdekeinket megértjük: derülend egünk, 's egyetértés' áldása szálland reánk.

Mi tegyük meg becsülettel 's emberséggel, mit eszély 's helyesség parancsol; a' többit várjuk Istentől. Méltán és bizton várhatunk 's reménylhetünk az idegen faju 's ajku honosink közt — hála az égnek — nagy számban létező józan eszűektől 's minden jóra hajló keblűek' készségétől is; csak legyünk igazságosak követeléseinkben, 's reményeinket 's várankozásainkat vérmes tulságra ne magasítsuk.

Igy a' velünk nem egy fajuakkali egyesség — bár mi kívánatos legyen is — nem függ egészen tőlünk; ellenben teljesen hatalmunkban áll: ne-

künk magyaroknak mi magunk közt szorosán egyesülni.

Nincs teendőink közt ezen egyesülésnél szükségesebb. E' nélkül minden, mit jóra termett kebelnek ohajtani kell, sőt fenmaradhatásunk is csak hiú álom. Azért egyesség közöttünk magyarok közt.

Szorosan egyesüljön minden magyar, kit hon 's király magáénak nevezhet, ki magát hű polgárnak tartja, ki hon' és trón' javát ohajtja, 's ki ennek eszközlését vallja törekvése' céljának. Mind ezek számának pedig nagynak kell lenni; mert ezek közé kell mindennek tartozni, ki nem áruló. — ezen nagy számot jelenben szoros egyesség kötheti össze 's annak kell össze kötnie, mert jelenben annyira van hon', nemzet' és kormány' érdeke egybe kötve 's ugyanazonosítva, miszerint többé két zászló nincs, 's két tábor nem lehet.

E' nagy szám együtt 's egybevetett vállakkal sokat 's nagyot tehet; megoszolván: erőnek 's tehetőségnek nem felével vagy harmadával — hány felé lett oszlottsága szerint — bir, hanem még annál is sokkal kevesebbel; mivel az egyik

töredéknek munkásságát a' másiknak ellentörekvése nyűgözi 's gátolja.

Hol cél egy, hol a' főbb eszközök is félre nem érhetőleg ki vannak jelölve: ott, ha alárendelt módok- 's modorért egyesség hiányzik 's szakadás létesül; többnyire egymást-nem-értés 's félreismerés létezik; 's ezek 's, ha gonoszság nem is, de szenvedélyek úzik játékukat.

Ember' legszerencsétlenebb tehetségei közé tartozik: volta képen nem lényeges tárgyakat, indulata' 's ingerültsége' növekedő fokozatain fontosá 's nagygyá magasítani.

Ezen ingerültség kór állapot, melly midőn személyek ellen van intézve, különböző jelenségei vannak: hidegség első fokozata; de hev 's epés kitörések gyakran 's hamar követik. Illy kitörés sért, 's viszont ingerel.

Nekünk közös nagy célunk legyen egyesítő jelszavunk; ahozi buzgóságunk a' szent hit, melly rokonná tegyen.

E' szent egyességnek nagyobb ellensége nincs, mint gyanú 's gyanúsítás. Gyanú azon féreg, melly emberi kebel' békéjét ha rágja: annak éde-nét pokollá varázsolja át. Gyanúk' titkos vagy

nyilvános gyilkai alatt, szerelem, barátság, hűség 's a' menny' minden több küldöttei martalékul hullnak. Gyanúsítás minden más fegyvernél gonoszabb: ejtett sebei kínosak 's ritkán gyógyulhatók, mert a' kétség' mérgét oltják be.

Gyanúsítás egyességnek mindenütt sírt ás; de tágabbat 's mélyebbet sehol sem, mint nálunk. — Könnyen hívő, könnyen bizó, 's azért könnyen is csalódó 's annyiszor csalatott nemzetünknek ugyanis bélyegző jelleme közé tartozik a' gyanakodás. — E' nemzet kész valakit kis okért már felmagasztalni; de képzelt ok készszé teszi ugyan azt csak hamar sárral dobálni. — Egykét tapsszülő beszéd közkedveltségre emel valakit, 's a' jó ügy' hősének neveztetik; ugyanazt, ha népszerűtlennel bizodalmasan szólni látják, — lehet, hogy épen az ügy' érdekében, vagy talán a' legkönyösebb tárgyról — már gyanakosznak; 's ha épen az alkalom 's meggyőződése ugy hozza magával, hogy szólnia kell higgadtan, hogyses az a' már csak csipőst izletesnek találó inyeget ingerelhetné: már közönyösségről 's elhülésről vádoltatik, vagy épen elpártoltnak kiáltatik ki.

Illy gyanúságrai fogékonyságnál gyanúsítás sokszorozott hatása.

Istenért, — ne gyanakodjunk 's ne gyanúsítsunk. — Ki nem megy velünk mindig ugyan azon úton — ne tartsuk, ne hirteljük mindjárt ellenkező úton 's más célra törekvőnek. Ugyan azon célra több utak is vezetnek; 's ugyan azon út nem mindennek való. Nagy 's szükséges polgári erény: mások iránti türelem 's mások' cselekvésének méltánylása. Alkotmányos életben, szerep tárgy, hely és idő szerint változik. Nem lehet mindenben ugyan az vezér, de mindenkor sem; 's tudni kell, 's szoros kötelesség: véleményt 's tettet olykor másokéinak rendelni alá 's a' közvitézék' sorába vonulni, vagy zászlót ragadva előlépni, mint azt a' szükség kívánja. Vezéri tulajdonoknak pedig egyik főbbike: hol nem szükség nem vezérkedni, 's olykor vezetve vezér szerepet mással játszódtni.

Két egymás ellen álló seregnek hosszas vívása 's csatái után, szokás' és ingerültség' következtében — a' béke' helyreállása után, 's a' két seregnek már közös együttmunkálása közt is, természetes: hogy még darabig, mig amaz ingerültség'

zajgása okát túl éli, ujrászokás kell — frigyeknek 's rokonnak tekinteni kit olly sokáig ellenségnek tekintettünk. Annál természetesebb ez, midőn a' kötött béke 's a' már egy zászló 's egy ügy melletti állás még sokak által nem tudatik. Nálunk pedig — fájdalom! — ez az eset. — Ezért megfogható, ha nálunk az eddig úgy nevezett kormány' emberei 's úgy nevezett ellenzéki párt, kik bona fide voltak ezek úgy mint amazok, még tartózkodnak egymástól, feszülten vannak 's készek már csak közös célra fordítandó fegyvereket egymás ellen is fordítani. A' kedélyek' csillapodása 's a' dollog' igazi állásáróli értesülés azonban véget vevend — 's oh vessen is mentől előbb! — az illy viszálykodásoknak.

De midőn azok, kik törvény' 's nemzeti jogok' zászlaja alatt híven 's együtt küzdöttek, kiket a' nemzet övéinek nevez, 's kiknek neveit szívébe 's reménye' tábláira metszette; midőn illyenek közt viszálykodás létezik, midőn köztük személyes sértés' és gyanúsítás' éles fegyvere villog: ezen jelenetet, önkebelben saját kezekkeli illy marczangló dülást a' pokol' káröröme 's

gúnykaczaja követi. Még egyszer 's ezerszer: ne gyanakodjunk 's ne gyanúsítsunk.

A' gyanúk' legveszélyesebbike az, mintha köztünk magyarok- 's szabadszellemeük közt létezett volna 's léteznék forradalmi célzat 's törekvés — és forradalom' lehetősége.

E' gyanút valamely ellenséges daemon a' kormány' keblébe csepegtette. Ott ez régi nézetekre oltva sarjadzott. E' fonák hitnek, e' veszélyes agyrémnek voltak azon terroristicus lépések szüleményei, mellyek a' honra gyászt 's aggodalmat hoztak: annyi jóra fordítható erő' 's idő' pazarlását, 's a' kormány iránti bizodalomnak olly többöli megrázkodtatását okozván.

Hogy e' boldogtalan hit a' kormánynál enyészett: azt annak tettei hálát érdemlőleg tanúsítják.

A' kormányt újra e' tévedésbe vezetni: az, és a' nemzet elleni súlyos bűn lenne.

Honosink 's főként birtokosabbjaink' keblébe ezen gyanú mérgének öntésével minden jóratörekvés' 's minden józan haladás' békés lehetőségének útja lenne elvágva.

Hogy e' gyanú képtelen, nem szükség fej-

teni. Az úgy nevezett ellenzék sok éveken 's embernyomokon át csak fenálló, 's századok' lefolyta 's királyi kit által szentesített törvényeket védett; — azokat sértő lépések ellen szólott és küzdött. Védette a' létezőt 's létezni kellezőt a' kormány' az elleni lépései 's merényei ellen. Mellyik volt tehát a' törvény stabilitásának, 's mellyik a' mozgalomnak pártja?

A' szabadszelleműek 's ellenzéki párt korszerű javításokat ohajtott, — minek szükségét koronás fejedelme is kimondta; — ezen eléhaladást fenálló alkotmányához, történeti előzményeihez 's jelen viszonyaihoz a' lehetőségig alkalmazni, 's egyedül törvényhozás' útján létesíteni: volt nyilván kifejezett törekvése. Illy törekvés forradalmi pártot 's célzatot jellemez e?

A' szabadszelleműek a' földnépe' helyzetét közelebb kívánták hozni 's hasonlóbbá tenni az austriai parasztéhoz; azaz tartozásainak örök megválthatását, 's földbirtok-szerzés' lehetőségét kívánták számára megnyitni. E' helyes szándok 's célzatnak mintája csakugyan nem volt a' forradalmak' országítól kölcsönözve; mégis sok vádot és üldöztetést is idézett elő. Utóbb ennek

egy része a' kormánynak kész hozzájárulta által törvényé vált.

Ezen ügy és a' szabad-szólás' 's hatósági levelezés' törvényes jogának sértvelátása törvényhatóságokban 's törvényhozás' teremeiben erőteljes és nyílt szavakat idéztek elő.

Ezek voltak a' nemzet' életműködése' jeleit az 183 $\frac{2}{3}$ -iki országgyűlés' végével. És illy érüetésekből vélték forradalmi láz' jelenlétét vagy közelgetését gyanithatni. Az állapot' egész minősége láthatón létezett a' test' külszínén; mert nyilvánosság volt az ohajtások' célja 's cselekvések' eszköze; de a' főcsóváló gyógyászok rejtett kórananyagot képzeltek. Puhatolások' 's vizsgálatok' pióczái 's körpölyei és égető ingereszek alkalmaztattak; de a' gyanított kóranagra nem akadtak, mert nem létezett. Szerencsétlen orvosok! szegény orvosolt! Ha ez orvoslandónak különben sok részt gyengélkedő testalkata nem volt volna épen a' gyanított kóranagtól annyira ment, sőt arra minden fogékonyság-nélküli: a' fonák szerek a' nemlétezett bajt kezdhették volna létesíteni; de így a' lappangó roszaktól biztosító

hajlam, t. i. a' nyilvánosságai törekvés fenmaradt, 's ez jellemzte tovább is a' nemzet' életét.

Az előbbi sérelmek, az alkalmazott szerek által nagyitva 's élesítve és egy világos törvény 's annak 50 éves gyakorlata ellen egyháziak által tett vallásos békét háborító lépések — a' tanácskozások' teremeit újra élénk, 's az előbbieknél még ingerültebb vitatkozások' küzdhelyévé tették.

Nem a' sérelmek' valódi orvoslása, hanem csak a' sértések' további 's újabbi folytatásának 's a' rágó szerek' alkalmazásának megszüntetése következett be az utóbbi országgyűlés alatt 's végével; — 's a' gyógyulásra annyira hajlandó testen csak hamar hegedni kezdtek a' sebek, 's az életműködés rendesebb és szabályosabb lőn.

Azóta szabadszelleműek' munkássága megint nyilvános egyesületekben 's törvényhatósági tanácskozásokban nyilvánult.

Amazok a' közjólét', hon' 's emberiség' ügye' előmozdításának bélyegét nyilvánabban hordják magukon, 's a' kormány' helybenhagyását 's pártolását is inkább birják, hogy sem a' legfeketébb rágalom is merhetné gyanusítani.

Törvényhatósági tanácskozásokban

a' javítások' 's előhaladás' mezején előkészületek s a' hatóságok' cselekvési körébe eső lépések voltak szőnyegen.

Közdolgaik' befolytának sikeresebbé tétele, a' törvénykezések' biztosítása 's gyorsítása, börtöneik' javítása, népnevelés, tisztválasztások körül elharapodzott zabolátlanság' 's vétkes tettek' gátlása, létező de elhanyagolt törvények' életbe léptetése: voltak a' teendők' főbb tárgyai, E' lépések közül némellyt a' kormány törvényhatóság' körén túlnak ítélte; 's az ilyenek, parancsára megszűntek.

Az előkészületeket illetőleg pedig: a' földnépe' sorsának javítása, törvénykezés' rendbehozása, büntetőjog' elrendezése, városok' szabályozása 's méltó panaszai' megszüntetése; a' föld' becseré 's birtok' biztosságára az ősiség' káros befolyásának megszüntetése, a' nemességnek is a' közterhek' egy részében, t. i. a' házi adóvani részesülése: — voltak azon kérdések, mellyeknek majd törvényhozás útján leendő, 's mikinti ellátása iránt folytak a' vitatkozások, hely 's idő szerint különböző eredménnyel.

Irodalmunkban is ugyan ezek voltak fejtegetések-, eszmecserék-, de gyakran vizálgodásoknak is tárgyai. — Sajtó' útjáni veszélyes törekvés, 's törekvésnek veszélyes következése már azért sem igen lehet mivel nyilvános; veszélynek, főként forradalmi veszélynek pedig fő műhelye a' titok' éjjele; de iratok 's elmeszülemények, melyek censurán mennek át, 's főként olly censurán mint a' honunki, — mellyet tulságos szabadszellel-műséggel csakugyan legböszültebb ellensége sem fog vádolhatni, — valóban árthatlan lények. Illyek még ott sem idézhetnének forradalmat elő, hol a' gyulanyagok legnagyobb tömege 's legkészebb minősége léteznék; annyival kevesebbé minálunk, hol mind az nincs; 's hol a' legkeresettebb könyv vagy röpirat is 2—3 ezer vevőre, 's a' legkedveltebb hirlap is 5—6 ezer olvasóra — alig kap.

Illyek és ezek valának az utóbbi időkben egész mostanig nemzetünknek, 's abban a' szabadszellel-mű pártnak minden működése 's egész cselekvési köre. Ez, és csak ez; mert e' cselekvési téreken kívül rejtett úton 's módokon semmi sem történt; magyar titkos társaságról 's szövetség-ről, az egykor tervezett de létre nem jött

„Tripartitumon” kívül, tudtomra soha szó sem volt; ’s merem mondani, miszerint ilyennek létezését senki sem is állithatja.

Ennyire czáfolják tények a’ magyar forradalmi törekvések ’s czélzatok iránti kába vádakat. Ezen vádoknak képtelensége — ha lehet — még szembetűnőbbé válik, ha a’ tárgyat a’ lehetőség’ kérdésének mezejére állítjuk.

Nemzetünk, melly — fájdalom! — nem tömött test, nem tömeg; hanem vallások, karok és rendek, kiváltságok, polgári helyzetek ’s érdekek által annyi felé ’s olly különböző részekre van szaggatva: most két országban ’s elszórva létezik. Ezen különálló keleti raj, ezen mintegy 4,600,000-nyi népességre nézve, a’ forradalom’ lehetsége’ tekintetében a’ ki? kivel? mivel? mikint? és miért? kérdésekre — általában nincsenel és nemmel kell felelni.

Hol vannak a’ fegyvertárok? hol fegyverben edzett sereg, vagy csak ahoz szokott népesség is? Hol haditudomány vagy katonai ’s vezérkedhető személyességek? És hol a’ pénz? — mik pedig forradalom’ nem csak sikere-, de lehetségeinek is feltételei.

És a' magyar nemzetnek mely része akarhatna 's eszközölhetne forradalmat?

Az egyházi 's világi főrendnek régi hatalma, 's a politicalai mérlegnek békére vagy ellenállásra hajlását elhatározó súlya 's jelentősége — hála az égnek! — már elenyészett.

A' birtokosabb nemességnek 's tehetősebb polgárságnak is a' meglévők meg- és fentartása áll érdekében. Ezek forradalom által mindent veszthetnének; nyerni pedig bajosan lehetne reményök. De mind ezeket, vagy legalább nagy többségöket gyanú alá nem is vonták; sőt épen ezektől intézvék a' gyanúsítások.

Tehát a' közrendű nemesség? Ennek t. i. a' magyar közrendű nemességnek mennyisége sem megy koránt is forradalmi anyagot alkotható számra. De különben is e' közrendű nemességnek egy jó részét a' proletariusok közé számítani nem lehet; 's ezeknek kicsiny birtokuk szintolly kedves, mint a' gazdagoknak sok vagyonuk, 's szintolly kevésbé hajlandók azt veszélyeztetni. Forradalom által pedig nem csak ezt, hanem kiváltságaikat is veszélyeztetnék, mi-

hez nem kis mértékben ragaszkodnak. Forradalmat kiváltság nem igen szokott túl élni.

Ezen nemességnek e' szerint sem érdeke forradalmi, sem arra való száma vagy módja nem lévén: a' magyar parasztságban keresik e' forradalmi anyagot? Ennek száma már nagyobb. De ezen tömeg nem nemzeti érdekekben 's nem mint magyar lázadhatna fel. Ezzel szenvedésnek előbb el kell felejtetni, hogy magyar. 'S ha egyenlő nyomás és nyomor a' szláv érdekekhez 's azok' törekvéseihez köti: gonoszok' bujtogatásai által 's vezérlete alatt igenis lázadás köztök történhetik; 's az forradalomká is válhat. És ez az, minek lehetősége, mint annyira komoly tárgy már 's több ízben mondatott. De hiszen ez nem magyaroktól eredő, 's nem magyar forradalom lenne; sőt annak éppen ellenkezője. És ez ellen éppen a' magyar nemzetiség 's a' magyar érdekek a' legbiztosabb mentő 's óvó szerek.

Egyébiránt, akármi részről, akármikint mutatózó magyar mozgalmat kormányunk' ereje, jól rendezett 's gyakorlott hadserge, sőt annak csak egy részecskéje is tüstint elfojtani 's szét morzszálni képes lenne.

De minő érdek, minő cél készíthetné a magyar nemzetet forradalmi merényre? — Aristocratai forrongások' ideje már lejárt. Ezen felekezett, ha köztünk száma 's ereje nem lenne is olly csekély 's parányi, sem Európa' népei' rokonérzetére, vagy segedelmére nem számíthatna: sem a' honbeli köznépet saját céljára nem használhatná. — Népszellembeni forradalomra nézve pedig, a' mellett hogy erre honunkban a' születési 's birtoki ellensúly igen nagy: minő balga lenne, ki nem látná, miszerint illy forradalom, melly a' mostani uralkodó ház és a' német elem ellen lenne intézve, ezen egész törzsököt 's annak érdekeit ellenünk sorompóba hívná? Ki ne látná, hogy így a' helyett hogy az austriai háztól elszakadva önállásu magyar birodalom keletkeznék, mostani nemzeti 's polgári létünk is sirba döntetnék, 's meghódított nép' gyászos sorsa várna reánk.

Ennyire nem lévén magyarok közt és által eredő forradalomnak sem lehetősége sem oka: Istenért, szűnjünk meg mind kormányunkat nyugtalanítani mind minmagunkat ijesztgetni.

Sok különben nem nyulszivű embernek dajkájától hallott mesék olly mélyen fészkelvék keb-

lébe, hogy szivesebben megy ágyuteleppel szembe, mint éjféltkor egy templom' vagy sirbolt' magányába; 's rémképek' képzetére sokan borzadnak, kik valódi veszélynek bátran néznek szemébe. Illy vérünkbe áthatott 's második természeté vált rettegéshez hasonló az attóli irtózás, mit revolútióról 's jacobinismusról gyermek korunkban hallottunk, — 's mi már belénk oltattott. E' szörnyek, mint valóban létezők borzasztók is; de ama gyermekesnek nevezhető rebbenczesség' következtében sokan minden bokorzörrenéskor azon kísértet' jelenlétét képzelik, 's ezen képzelt veszélytől remegés, annyira kápráztatja szemöket, hogy a' valódi szörnyek' közellétét látni nem képesek. — Másfelől vannak tárgyak, mellyeket ha fenyegetve 's veszedelemben képzelünk, a' leghiggadtab 's különben elszántabb kedélyre is rémitve hatnak: ilyen vagyonunk. Mi csoda hát, hogy midőn kiáltatik, hogy vagyon van veszélyben, 's hogy a' régi revolutio' 's jacobinismus' szörnyei közelgének; sokaknak a' félelem' jéghidege futja el hátukat. De nyugalmat ok nélkül zavarni bűn is, káros is; 's illy ijesztgetés a' legjobb esetben rossz tréfa. Sokszor történt már, hogy a' halálra

ijesztett a' kísértetnek véltben legkedvesebb rokonát gyilkolta meg. Azért újra meg újra: ne gyanakodjunk 's ne gyanúsítsunk.

Talán mondani fogják: miszerint mit veszélyesnek 's bűnösnek állítok, magam követem el; a' szlávok ellen gyanúkat terjesztvén 's őket gyanúsítván.

Ámbár én csak a' köztünk magyarok közti gyanakodások' 's gyanúsítások' káros és vétkes voltáról szólok; de mivel ok nélküli gyanú általán véve helytelen, 's bár kinek is alaptalan gyanúsítása hiba, — helyzetünkben pedig idegen fajú 's ajkú honosink ellen illyesmit követni el kettősen hibás 's szintolly eszélytelen mint bűnös tett lenne; azért, ámbár nem hiszem, hogy engem illy vád méltán érhetne, mégis félreértés' mellőzéséért néhány szót.

Nem említem, miszerint olyanról tenni fel ellenünki érzetet 's törekvést, ki sok tekintetben 's nemzetileg és helyzet' következtében, mint ellenfél szembe áll velünk: koránsem hordhatja ugy és annyira gyanú' nevét, mint önnön vérünk- 's felekezetünk-, és azok elleni vádok, kiket nemzeti-ség 's más érdekek tőlünk el nem különöznek.

Azt sem említem, miszerint olyyaknak felhordása, mik köztudaton vannak, miknek jelenségei minden nyomon mutatkoznak, gyanúsításnak nem neveztetetik; 's párhuzamba teljességgel nem jöhet olly csak levegőből szítt 's— mondhatni— hajánál fogva vont következtetésekkel, millyen p. o. az: hogy köztünk magyarok közt forradalmi szellem léteznék; hogy 'a fenálló alkotmányt 's rendet felforgatni akarnók; vagy hogy köztünk a' vagyontalanok a' vagyonosok ellen sorompóba lépnének 'sa't.

Azon vád ellen, hogy én honunk' idegen fajú 's a'jku lakosi-, jelesen a' szlávok ellen gyanúkat terjesztenék 's azokat gyanúsítanám: a' következőket hozom fel.

Eléggé kifejeztem 's nyilván vallom: hogy a' szláv mozgalmak világeseményeknek következni kellett és kellett eredményei; és hogy az, miszerint Európán elterjedt ezen szláv mozgalom szláv honosink közé is hatott: nem tőlök eredő dolog, 's nem szabad választásuknak, hanem a' kor' fejlődött szellemének 's alakulásának mive. — Továbbá tisztán kimondtam: miszerint mi magyarok voltunk és vagyunk okai annak, hogy szlávjainkra ama vi-

lágeseemények-szülte mozgalmaknak illy minket fenyegető hatása van, 's hatásának kell lenni.

Ezek' következtében önbűnünk' elösmerése mellett csak a' dolgok' állását adtam elő. Sem honunkbeli sem azon kívüli szlávokat általában véve épen nem kárhoztattam; sőt sorsuk iránt azon meleg részvétet táplálom, melly elnyomottakat illetőleg minden romlatlan kebelnek sajátja.

A' mozgalmaknak a' szlávok' valódi érdekét is veszélyeztető mentérei figyelmeztetés által minden szlávok iránt világpolgári — szláv honosink iránt pedig testvéri kötelességet véltem teljesíteni. Minden ohajtásaimban 's ezekből folyó javallatimban: nemzetem' 's honom' fenmaradása 's öregbedése mellett, a szlávok' érdekeit 's boldogságát rokonérzettel kívántam szem előtt tartani.

Egyébiránt habár rémitő nagynak tartom is azoknak számát, kik — hiszem ugyan — többnyire nemes érzetből, de rosszúl számitó hév' 's ábránd' következtében tévutra léptek, vagy arra vezettettek; de más felől örömmel ösmerem el: hogy honunkban sok szlávok vannak, kiket értelem, nemes érzet 's jó akarat honunk ügyének, 's így a' mi és az ő közös érdekeinknek hív és

buzgó pártolóiává tesznek; 's kik szeretetünket 's tiszteletünket teljes mértékben érdemlik.

Illy módon 's illy célból tett nyilatkozatok gyanú terjesztésnek 's gyanúsításnak — hitem szerint nem vétethetnek.

Kérek is minden szlávot, az igazság' 's méltányosság' nevére kérem őket: miket mondtam, hibáztató vádnak 's ellenséges érzet' sugallatinak ne vegyék; mert semmit sem szándéklottam mondani, mi a' nagy szláv törzsök' helyes ügyének valódi érdekei ellen lenne; 's minden szavamat azon meggyőződés szabályozta, miszerint honunkban a' szlávok' polgári függetlensége 's jóléte egyedül csak honom' 's nemzetem' fenmaradása 's öregbedése által — de az által bizonyosan is — eszközölhető.

Ez lévén nézetem 's hitem; szláv honosinkhoz is merem ez esdeklő szavaimat intézni: Istenért ne gyanúsítsunk, 's ok nélkül ne gyanakodjunk.

A' másik, mi minden óvó és védő szer sükeresítésére, minden jónak 's üdvösnek lehetővé tételére a közegyelességnél nem kevesebbé szük-

séges: a' kormányhozi szoros ragaszkodás 's azzali szoros szövetség.

Bajosan lehet ember, ki belhelyzetünket, 's külviszonyainkat és mind azt, mi azokról mondott meggondolván, csak egy pillanatig is kételkedhetnék abban: hogy a' magyarra nézve nincs remény, nincs kilátás másutt, mint a' német elemben. Hogy csak ehez csatlakozva szilárdulhat a' fenyegető veszélyeknek ellent állani képessé; 's hogy csak ezen szövetségben foglalhat az európai álladalmak közt nemzeti 's polgári jólétnek 's becsületnek megfelelő helyet.

És ki ne lenne teljesen meggyőződve, miszerint nem csak öregbedése 's fejlése nemzetiségünknek 's alkotmányos létünknek, sőt létünk 's fenmaradásunk is egyedül mostani uralkodó házunk alatt és által lehetséges. — És ez nem csak azért, mivel ennek európai súlya, jelentősége 's hadi ereje minket velünk együtt védeni képes; — nem csak azért, mivel a' nem elég számos 's nem elég erős magyarnak, hatalmas uralkodó alatti lét 's annak népeiveli védszövetség hasznos: hanem épen azért, mivel ezen uralkodó ház német, 's a' német fejedelmiházak' legfőbb- 's legtiszteltebbike.

Ezen uralkodóház alatti állás azon szoros kötelék, melly a' magyart azon néptörzsökhöz 's azon elemhez kapcsolja, melly vele egyedül van 's lehet érdeki rokonságban; 's melly azért neki egyedüli 's természetes szövetségese. — E' körülmény olly fontos, miszerint ha nemzeti kötések 's századok által szentesített jelen viszonyunk nem léteznék, 's nem a' Habsburgi Grófok' császári ivadékait emeltük volna trónunkra: most volna ideje, most sürgető szüksége azt tenni. E' nézeteknek 's e' hitnek vérünkbe kell átmenni, 's minden magyar' belső meggyőződésévé válni.

Ezen igazság, mi jelen viszonyok' 's változott körülmények' szüleménye: sok tekintetben teljes szerepváltozást okozott 's követel.

A' magyar nemzet ugyan régi időkben is a' német népekre nézve hasznos volt. Ellenfal 's védbástya volt ugyanis a' töröknek áradó hatalma ellen. E' hatalomtóli menekvést pedig viszont a magyar is, sok részben a' németnek köszöni. De más felől e' két nemzet egymáson is sok sebeket ejtett; 's okkal vagy ok nélkül, de mélyen gyökerezetté terjedt és erőssé lett az egymás-elleni gyűlölség. — A' magyar századokon át

anyja' tejével szívta és szívtuk' a' német iránti kedvetlen 's viszás érzetet. Nem lehet tagadni: nagy változás 's átalakulás kelletik arra, hogy a' magyar valódi rokonának a' németet tekintse. De változtak a' körülmények 's idők; 's nekünk is változnunk kell.

Hogy a' német egyedül valódi 's természetes szövetségünk, érdeki rokonunk, ez jelenben tagadhatlan igazság 's czáfolhatlan tény. Ténynek 's igazságnak pedig nézetre 's meggyőződésre, 's ez által érzetre szabályzó hatalommal kell birni.

Századoknak számtalan nemzeti sebekkel jelelt folytán keresztül volt a' magyar kínosan kénytelen: polgári alkotmányát kormánya ellen védeni.

Ez — mint már láttuk — a' magyar nemzetiségben ellenségét gondolta szemlélni. Az erőteljes magyar oligarchia által gyakran létét, de hatalmát mindig fenyegetve látta. A' magyar alkotmányos lét, többi országai feletti határtalan uralkodásával össze nem férhetőnek 's magávali ellenkezésnek mutatkozott.

Mind ez, ha nem helyessé 's menthetővé sem, de megfoghatóvá teszi — a' kormánynak mos-

toha, 's majd mindenben mutatkozott ellenséges bánásmódját. — E' bánásmód viszont természetessé teszi azon bizalmatlanságot 's azon viszás érzetet, mellyet a' magyar kormánya iránt érzett; 's melly újabb meg újabb sérelmek' fájdalma 's az alkotmány 's nemzeti lét' szünteleni védelmének kénytelensége által folytonosan tápláltatott.

Számtalanszor volt, sőt többnyire létezett azon eset, hogy ki honához 's nemzetéhez hű akart maradni, kormány' embere nem lehetett. Kik e' két szerep' egyesítését próbálták, többnyire — öntudatuk álomban okoskodván — önmagukat vagy hazájokat csalták.

Bizodalomról sok szép szó hallatott; de e' mennyajándéka csak tényeknek lévén szüleménye, a' szép szavak igévé sokáig nem váltak. Így állottak a' dolgok, 's állottak olly sokáig, 's mondhatni egész a' minapig.

De mind ez már máskint van. A' viszonyok' 's események' hatalma a' tévedéseket egész meztelenségökben, 's a' dolog' valódi állását annyira kitűntette, hogy most napvilági fényben áll: miszerint jelenben az austriai háznak nem csak

érdeke, sőt léte is a' magyar nemzet' érdekeivel 's létével kapcsolatban áll; miszerint Austria' császára csak úgy 's csak addig lehet hatalmas, míg a' szabad 's alkotmányos magyar nemzetnek leend királya; mi e' nemzetnek vesztét, az neki is romlását okozná.

Ez igazságokat 's az eddigi tévedéseket 's azoknak káros voltát bizonytalán a' kormány is kezdi már látni 's érezni. Meggyőződésé kell ennek benne válni, 's cselekvési rendszerét vezetni. Át fogja látni: miszerint országai' egyikében, 's talán az egész világon sehol sem lehet olly kevésbé forradalomtól — 's csak lázadástól is félni, mint Magyarországon a' magyar nemzet' részéről. El fogja ösmerni, hogy a' magyar nemzetiség a' legszilárdabb szellemi erő, mit természetes ellensége ellen védelmére 's hatalma' biztosítására 's öregbítésére használhat. És át fogja látni: miszerint valamint általában alkotmányos szabadsági elvek' pártolása 's alkotmányok' létesítése — legbiztosabb 's hatalmasabb frigyese; úgy főként Magyarhon' 's Erdélyre nézve csak ez úton nyerheti meg 's birhatja ez országok' bizodalját, szeretetét 's mindenre kész lelkesedését; — 's hogy ez országokat

csak alkotmányos létök' fentartása, szilárdítása 's jog- és korszerű javítása által teheti azon őrbástyává, mellyen ártalom nélkül fog megtörni forradalmi szélveszek' ostroma úgy, mint az északi ár' dagályozó hulláma.

Illy meggyőződés 's ez által vezetett irány már is látható kormányunk' tetteiben. De még jobban 's egészen láthatóvá kell lenni; ha hogy Isten' végzésének örök könyvében az ő- 's a' mi vesztünk elhatározva nincsen.

A' változott meggyőződés, a' változott viszonyok , 's a' kormány részéről már is kezdett 's teljessé leendő szerepváltozás részünkről is hasonló szerepváltozást parancsol. — A' még mind sajnó előzmények után természetes, hogy soknak az új szerep furcsának fog tetszeni. Szabadszellelmű igaz hazafi, mint kormány' embere — 's pedig ennek kell lennie — alig fog magára ösmerni. — Ki első ifjusága óta 's köz élete' egész folyta alatt megszokta, kormányi rendeletek ellen szólni 's tiltakozni; ki e' kellemetlen 's kétes pályán törvényeket 's nemzetiséget védve verejtékezett; — vagy ki csipős szónoklatokkal az ingerült kedélyek' tapsát idézve elő, a népszerűség' gyak-

ran felette olcsó 's ollykor csak bitorlott diadalát élvezte: mind ezek bajosan fogják magukat új szerepjökbe bele találni.

A' szerepváltozás' e' szüksége, 's annak már is megkezdett gyakorlati létezése sokat az eddigi kormányi tábor közül zavarba hoz 's kényelmetlen helyzetbe tesz. Nem tudják megfogni: hogy azokkal együtt 's egy célra kelljen 's lehessen munkálniok, kik ellen vívni 's küzdeni kötelességöknek ösmerték. —

Kik ama szerepet valóban is kötelességnek 's hivatásnak 's helyzetük' föltétének tartották vagy tarthatták; azokra nézve kengyelt vesztett helyzetük annyival kellemetlenebbé válik: mert ezentúl kormánynak nem lesz szüksége remény 's adományok által, hivatalokon 's fény- 's czímeken vásárolni magának párthiveket. Híve 's buzgó pártolója leend minden — jutalom 's hivatal nélkül is —, ki honát 's nemzetiségét szereti; 's ki alkotmányos létét szolgálai vagy gyarmati helyzettel, 's a magyar nemzeti függetlenséget más nemzetek alá vetett sinlődéssel felcserélni irtózik; — szóval, ki sem orosz kancsukának sem illyr forradalmi vörös sapkának nem embere.

Valamint honához csak az valóban 's észszerűleg hiv, úgy királyának is buzgó hive leend minden, ki meg van győződve arról — mi minden igaz honfi' szent hite 's vallomása: miszerint a' magyarnak jövendője van — biztos és dicső, de csak nemzetiségének terjesztése 's mívelése, polgári intézeteinek kor- és jogszerű javítása 's törvényes kormányávali szoros egybekötés 's egyremunkálás által; és ki hiszi és vallja, hogy a' magyar nagy lehet és boldog; de csak mint értelmileg kifejlett, polgári alkotmánya 's nemzetisége iránt munkásan buzgó 's törvényes jó királyához rendithetlen hiv nemzet.
